

Lunds universitet

Historiska institutionen

HISK37

Examinator: Klas-Göran Karlsson

Handledare: Ulf Zander

Tid och plats: 21 december 2018 LUX:B339

Där litteratur möter historia

Beowulfkvädet under 1900- och 2000-talet

Ludvig Lhonneur

Innehållsförteckning

Inledning	s.3
- Syfte och frågeställningar	s.4
- Källmaterial och metod	s.5
- Forskningslitteratur	s.8
- Teori	s.11
- Bakgrund	s.15
Analys	s.18
- 1901-1918: "It is the poem of a nation's childhood"	s.18
- 1919-1945: One kväde to rule them all	s.22
- 1946-1991: Människor, melankoli och monster	s.26
- 1992-2018: Kvinnohistoria och en svensk <i>reconquista</i>	s.32
Avslutning	s.37
Käll- och Litteraturförteckning	s.40
Komplett lista över källmaterial	s.43

Inledning

Någon gång i slutet av 600- eller början av 700-talet författades Beowulfkvädet. Författaren var med största sannolikhet kristen och från något av rikena Mercia eller Northumbria i dagens Storbritannien. Dikten tillkom för att underhålla dåtidens hov med en historia om en *geatisk* hjälte, som reste till Danmark för att döda ett monster. Ordet *geatas* ursprung är omdebatterat bland forskare, men de allra flesta antar att det syftar på ett fornnordiskt rike ungefär beläget i dagens Götaland. Många forskare misstänker också att de anglosaxare som styrde Mercia och Northumbria tillhörde ett invandrat skandinaviskt folk och att detta förklarar varför de var intresserade av en historia som utspelade sig i Skandinavien. Beowulfkvädet blandar faktiska historiska händelser med myter om drakar och troll, och det är omöjligt att veta exakt var gränsen mellan det mytiska och det verkliga går. Överlag finns det väldigt lite man med säkerhet kan säga om Beowulfkvädets tillkomst.¹

Det går dock att säga desto mer om Beowulfkvädets senare historia. Den enda skriftliga kopian av Beowulfkvädet glömdes mer eller mindre bort fram till slutet av 1700-talet då den började kopieras. Under 1800-talet började det publiceras översättningar som blev tillgängliga för en bredare publik, och vid 1900-talets intåg hade Beowulf fått en plats som ett viktigt historiskt verk, vilket gör det till en bra utgångspunkt för min undersökning.²

1900-talet var ett århundrade präglat av stora förändringar i västvärlden. Nästan alla aspekter från gemene mans liv till global politik har genomgått enorma förändringar under detta århundrade. Även om de flesta skulle hålla med om att dessa förändringar överlag har varit till det bättre har vägen dit inte varit spikrak. 1900-talet har präglats av några av världshistoriens största och blodigaste konflikter. Men också inom forskningsvärlden har enorma förändringar skett under denna period. Bara en sådan sak som vad som kan anses som vetenskap och vad som inte gör det har i hög grad förändrats. Dessa förändringar har lämnat spår i den litteratur som producerades under 1900-talet, vilket jag ska visa på genom att studera hur forskare har förhållit sig till Beowulfkvädet de senaste dryga hundra åren. Vilka idéer har de ansett vara viktiga? Vilka drag i historien har de lyft fram och, inte minst, vilka karaktärer har de valt att lägga vikt vid?

¹ Jack, George (red.), *Beowulf: a student edition*, Clarendon Press, Oxford, 1994 s.4-14.

² Tinker, Chauncey B., *The translations of Beowulf: a critical bibliography*, Archon books, Hamden, Conn., 1974[1903] s.3-4, 7-8.

Jag kommer att använda mig av en historiedidaktisk teori, vilket innebär att mitt fokus kommer vara att visa vilka förändringar som går att utläsa i de olika översättningarna av Beowulfkvädet och vad detta kan säga oss om den europeiska historiekulturen under 1900- och 2000-talet. Detta är intressant då Beowulfkvädet ju inte har förändrats sedan det skrevs ner på 1000-talet, men ändå har översättningarna och tolkningarna av det förändrats kraftigt under 1900-talets gång. Från att bara ha varit en saga på en bit pergament i en antikvitetsinsamling i nästan 1000 år har Beowulfkvädet under 1900-talet blivit till något som det från början inte alls var meningen att det skulle bli.

Syfte och frågeställningar

När jag påbörjade den här undersökningen visste jag inte riktigt vad det var jag gett mig in på. Jag visste att Beowulfkvädet var populärt och att det skulle finnas många översättningar att undersöka, men jag hade underskattat i vilken utsträckning jag skulle få rätt i detta. Så fort jag började söka hittade jag en uppsjö av översättningar och analyser, det som förvånade mig mest var dock vilken glöd och intensitet som forskare i framförallt Storbritannien och USA har och har haft i sina studier av Beowulfkvädet.

Beowulfkvädet är viktigt för många forskare då det inte enbart är ett litterärt verk utan även ett historiskt. Många av de händelser som omtalas i Beowulfkvädet anses vara baserade på verkliga händelser, då det går att jämföra dem med samtida källor, men stora delar av kvädet är också utan tvekan skönlitterärt. Detta har lett till en ändlös dispyt bland forskare om i vilken utsträckning Beowulfkvädet kan användas som en historisk källa och i hur stor utsträckning den endast ska ges värde som ett litterärt verk.³

Syftet med den här uppsatsen är dock inte att försöka ge ett svar på huruvida Beowulfkvädet är en trovärdig källa eller inte. Ett syfte är dock att bringa ljus över forskningen om Beowulfkvädet, då det är en av de få skriftliga källor vi har som berättar om hur Skandinavien såg ut före vikingatiden. I den svenska historikervärlden har Beowulfkvädet, trots sina kvalitéer, sällan uppmärksammats.

Mitt huvudsakliga syfte är dock inte att belysa ett ofta förbisett forskningsområde utan istället att visa på hur olika tankegångar och idéer har påverkat synen på vad Beowulfkvädet är och hur man bäst bör analysera det under 1900- och 2000-talet. Jag vill inte bara visa på vilka

³ Jack, 1994 s.11-13.

översättningar och analyser som finns utan också hur de har förändrats över tid och vilka samtida ideal som lyser igenom i de olika verken. Min frågeställning är därför:

- Vilka teman i översättningarna och analyserna av Beowulfkvädet är återkommande och vilka förändringar har verket genomgått under den senaste dryga hundraårsperioden?

Den här frågan är dock väldigt bred och jag kan omöjligen gå igenom alla förändringar och deras orsaker i Beowulfkvädet. Därför har jag valt att huvudsakligen fokusera på tre aspekter som belyses via tre underfrågor:

- Vilka förklaringar står att finna till att vissa teman går igen medan andra försvinner, tillkommer och/eller förändras i Beowulfkvädets översättningar och analyser?
- På vilka sätt märks 1900-talets och det tidiga 2000-talets förändrade hjälteideal i olika översättningar och analyser av Beowulfkvädet?
- Hur märks förändringar på synen av klass, etnicitet och genus under 1900- och 2000-talen i undersökningar och analyser av Beowulfkvädet?

Den första underfrågan har en mer övergripande karaktär och syftar till att visa på hur de förändringar som sker i källmaterialet ofta kan förklaras av förändringar som skett politiskt och i forskningsvärlden. Den andra underfrågan handlar om en mer specifik aspekt, nämligen huvudpersonen Beowulf själv. Jag undersöker vilka förändringar som har skett i framställningen av hjälten Beowulf och människorna runt omkring honom. Precis som med mina övergripande teman vill jag läsa ut vilka förändringar i samhället och inom forskningsvärlden som kan ligga till grund för de skiften som man kan se i framställningen av hjälten. Den tredje underfrågan är också ganska bred och syftar till att lyfta fram de förändringar som skett i de undersökta historiekulturen i synen på klass, etnicitet och genus vilka alla tre har genomgått egna, men ändå ofta sammanvävda förändringar.

Källmaterial och metod

”Litteraturen om Beowulfkvädet är enorm.(...) Att i dag ta del av allt vore som att försöka tömma Östersjön med tesked.”⁴ Så beskriver Bo Gräslund omfånget på litteraturen skriven

⁴ Gräslund, Bo, *Beowulfkvädet: den nordiska bakgrunden*, Uppsala, 2018 s.13.

om Beowulfkvädet som finns tillgängligt för oss idag. För att därmed begränsa mitt källmaterial något har jag valt att titta på material från 1900- och 2000-talen och att bara använda material från Sverige, Storbritannien och USA. I USA och Storbritannien har analyser och översättningar av Beowulfkvädet haft en mycket större plats än vad det har haft i Sverige, och därför har materialet därifrån också varit mer omfattande.

Från början var tanken med uppsatsen att jag skulle studera både förändringar över tid och skillnader geografiskt, men den geografiska aspekten visade sig vara svår att följa upp av två olika anledningar. För det första var, som sagt, det svenska materialet så mycket mindre omfattande än det från de andra två länderna att det hade gjort en jämförelse orättvis. För det andra var likheten mellan det brittiska och det amerikanska källmaterialet från samma tid oftast genomgående och skillnaderna för få och oregelbundna för att en sådan analys skulle vara givande. Att välja bort det svenska källmaterialet har dock aldrig varit aktuellt. Sverige har trots allt i hög grad varit del av samma kulturella sfär som Storbritannien och USA under 1900-talet, och det svenska källmaterialet har en unik framtoning. Dessutom kan jag inte förneka att ett personligt intresse för just det svenska materialet också var en bidragande orsak till att jag valde att inkludera det.

Mitt källmaterial består av översättningar och analyser av Beowulfkvädet skrivna mellan åren 1901 och 2018 i Sverige, Storbritannien och USA. Totalt har det varit ett 40-tal böcker, men då mycket av materialet i hög grad påminner om vartannat kommer jag inte att analysera alla böcker på samma sätt i uppsatsen. Vissa böcker har tydligare uttryckt de teman som framkommit under olika tider och har därför fått stå som ”representanter” för idéer som framkommit i flera olika verk från samma tid. Vissa har både i efterhand och i sin samtid fått stor uppmärksamhet och har därmed också fått en större plats även i denna uppsats.⁵

Det jag har undersökt är inte i första hand själva översättningarna av Beowulf. Jag har istället valt att titta på de förord som finns till dessa översättningar samt analyser av Beowulfkvädet för att kunna analysera översättarnas/kommentatorernas ståndpunkter. Därför har jag också valt att inte inkludera skönlitterära tolkningar av Beowulfkvädets handling i mitt källmaterial då dessa hade krävt en helt annan form av analys.

För att underlätta min undersökning har jag delat in mitt material i fyra olika kategorier beroende på när de skrevs. Jag hoppades på att finna samband mellan de idéer som var stora

⁵ För den som är intresserad har jag sist i uppsatsen bifogat en komplett lista över allt källmaterial som bidragit till uppsatsen.

under olika delar av 1900-talet och vad som stod i mitt källmaterial. Indelningen är utformad efter de stora konflikter som utspelades i Europa under 1900-talet och är således:

- 1901-1918: Jag börjar min första period vid 1900-talets början, men tidsindelningen börjar 1901 då det är från detta årtal jag har mitt äldsta verk. Den första tidsperioden avslutas med första världskriget som på många sätt förändrade Europas historiekultur.
- 1919-1945: Den andra tidsperioden var från början tänkt att vara två tidperioder där den ena skulle fokusera på mellankrigstiden fram till 1933 och den andra perioden skulle fokusera på tiden efter 1933 och fram till andra världskrigets slut. Under dessa perioder skrevs det dock väldigt lite material som jag har kunnat använda mig av och det material som skrevs hade inte tillräckligt stora skillnader för att en sådan indelning skulle vara nödvändig. Därmed valde jag att slå ihop tidsperioderna.
- 1946-1991: Precis som med den föregående tidsindelningen var den här periodindelningen tänkt att vara två från början med brytpunkten vid Kubakrisen 1962. I den här tidperioden fanns det ingen brist på källmaterial, men precis som med den förra saknades några större skillnader i källmaterialet mellan perioderna och de slogs därmed ihop. Perioden avslutas med Sovjetunionens fall och det kalla krigets slut.
- 1992-2018: Den fjärde perioden påbörjas med slutet av det kalla kriget och avslutas 2018 då det nyaste verket som ingår i mitt källmaterial utkom.

Denna indelning blev en grundbult och ett första steg mot att genomföra min undersökning. Det är dock inte så att jag valt bort verk som inte ”passat in” med de idéer eller teser som jag fört. Jag har inte strävat efter att få olika delar av mitt källmaterial att passa in i olika mönster, utan har istället delat in dem efter de mönster som jag har sett växa fram under studiens gång.

När forskare analyserat Beowulfkvädet har källkritiken ofta haft en central roll, vilket också varit nödvändigt när man hanterat ett så gammalt källmaterial. Men mitt källmaterial är inte Beowulfkvädet i sig, utan litteraturanalyser och översättningar från 1900-talet, vilket har gjort att äktheten av källmaterialet inte behövts ifrågasättas. Jag har alltså inte behövt lära mig fornengelska eller att tolka medeltida handskrifter då det som faktiskt utgjort mitt källmaterial varit betydligt modernare än så. Att utläsa källmaterialets tendens har i mångt och mycket varit det som min undersökning gått ut på och någon utförlig utläggning av källmaterialets tendenser följer därmed inte här.

Det ska dock nämnas att även om jag inte i någon större utsträckning använt mig av källkritik, har jag i hög grad använt mig av källvärdering. Då mitt källmaterial är väldigt omfattande har jag fått välja bort både stora delar av olika verk, men också hela verk från min undersökning. Denna sortering har gjorts både medvetet och omedvetet av mig då jag ständigt strävat efter att fånga de stora genomgående dragen i de olika verken. Men detta har också resulterat i att vissa verk har getts större vikt än andra då antingen jag eller min forskningslitteratur har utnämnt vissa källor som mer trovärdiga än andra. Denna balans mellan att värdera och inkludera har för min undersökning både blivit en form av källkritik och metod.

Förutom detta har den metod jag i huvudsak använt mig av varit kvalitativ. För min undersökning har detta inneburit att jag först läste alla de översättningar och analyser av Beowulfkvädet som jag kunnat använda mig av. Efter det handlade min undersökning i hög grad om att strukturera källmaterialet och försöka att förklara de förändringar som återfinns i källmaterialet. Detta har jag gjort genom att vända mig till litteratur som beskrivit hur de historievetenskapliga förändringarna sett ut i undersökningsländerna under 1900-talet, men också genom att titta på litteraturvetenskapen och dess relation till historievetenskapen då Beowulfkvädet ofta har gått in i båda dessa.

Forskningslitteratur

Det finns mig veterligen ingen tidigare studie med en liknande inriktning och uppläggning som denna studie. Den enda tidigare forskning jag hittat som i någon grad försökt att sammanställa och jämföra Beowulföversättningar är Chauncey B. Tinkers *The translations of Beowulf*. Problemet med Tinkers bok är att den är skriven 1903 och därmed inte till särskilt stor nytta för min undersökning. Den är visserligen omtryckt 1974 och innehåller i den upplagan en lista på alla verk som tillkommit mellan 1903 och 1974, tillagda av Marijane Osborn, men då den listan helt saknar kommentarer eller anmärkningar har jag inte kunnat använda mig av den i min undersökning i någon större grad.⁶

Tinkers bok är ett exempel på den situation som min undersökning har försatt mig i, nämligen att delar av min forskningslitteratur utgörs av mitt källmaterial. För att ge mig den bakgrundskunskap som jag har behövt för att genomföra min analys har källmaterialet varit av stor vikt. Framförallt de nyare översättningarna och analyserna har innehållit positiva och

⁶ Tinker, 1974[1903] s.155-179.

negativa synpunkter på de tidigare verken och har därmed bidragit till att utöka min förståelse för dessa. Dessutom är det källmaterialet som har gett mig all bakgrundskunskap om Beowulfkvädets handling och Beowulfmanuskriptets tillstånd. Det jag använder är alltså en funktionell källanvändning och det har därför inte gått några vattentäta skott mellan material som jag har använt som källmaterial och material som jag använt som tidigare forskning. På vissa ställen i min analys har således Beowulfanalyser använts som forskningslitteratur. Denna situation har gjort att mina underfrågor har fått väldigt stor vikt då de inte bara har dikterat villkoren för min undersökning utan också i vilken mån olika material har kunnat användas som källor, tidigare forskning eller både ock.

Ett exempel på en bok som ingår både i källmaterialet och den tidigare forskningen är *"Heorot revisited" Håbløshed og heltemod* av Bodil Kragh.⁷ Jag valde att inkludera hennes bok i min forskningslitteratur då den väl förklarar och argumenterar för den förändring som skett i hur forskare har sett på Beowulf som hjälte. Kragh diskuterar också vilka för- och nackdelar som Beowulfkvädet haft under olika epoker i historien och vilka förändringar som har uppstått i hur man sett på hjälten Beowulf och hans egenskaper. Detta har därför varit en bra analys för mig att jämföra mina egna resultat emot då Beowulfs skiftande karaktär och skillnaden i hur hans hjältemod framställts också varit ett objekt för min undersökning.

Som ett komplement och i viss mån en konkurrerande syn på Beowulfs hjältemod har jag använt mig av E. L. Ridsens kapitel "Our man Beowulf" från boken *Beowulf on Film*. Ridsen menar på att det i moderna tolkningar av Beowulf på film ofta tillkommer och försvinner delar av hjälteaspekten som var viktiga i originalmanuskriptet till Beowulf. Detta resulterar enligt Ridsen i en snedvriden bild av hur hjältemod förr såg ut då det inte stämmer överens med vad en modern publik förväntar sig att se på vita duken.⁸

Ett verk som jag använt som både källmaterial och tidigare forskning är David Wrights *Beowulf* från 1957.⁹ Wrights bok var mer eller mindre självskriven som en del av källmaterialet då det är en Beowulföversättning skriven i Storbritannien, alltså precis den form av källmaterial jag letat efter. Men vad Wrights översättning också gör är att den väl

⁷ Kragh, Bodil, *"Heorot revisited": håbløshed og heltemod : brugen af Beowulf - som litteratur og i litteratur - i det tyvende århundrede, med hovedvægt på J.R.R. Tolkiens forfatterskab*, Odense univ. konsistorium, Odense, 1985.

⁸ Ridsen, E. L., "Our man Beowulf: Bowra, Ker and the Contemporary Struggle with Cinematic Heroism" i Haydock, Nickolas & Ridsen, Edward L., *Beowulf on film: adaptations and variations*, McFarland & Company, Inc., Publishers, Jefferson, North Carolina, 2013.

⁹ Wright, David Henry (red.), *Beowulf*, Penguin Books, [Harmondsworth, Eng.], 1957.

sammanfattar de olika idéströmningar och förändringarna i dessa strömningar som skett före att hans verk trycktes. Han lägger stor vikt vid den påverkan som J. R. R. Tolkiens Beowulfanalyser hade på forskningsvärlden under 1930-talet.

Det verk som kanske bidragit mest med bakgrundsinformation angående Beowulfkvädet är *The Complete Old English Poems* av Craig Williamson och T.A. Shippey från 2017.¹⁰ Williamsons och Shippeys verk är ett av de nyaste jag undersökt. Det fick därmed också en speciell plats i min undersökning som ett slags referensverk där jag kunnat jämföra olika idéer som lyfts fram under olika perioder av 1900-talet med hur nutida forskare väljer att analysera liknande aspekter. Inledningskapitlet av verket har också bidragit med värdefull bakgrundsinformation som på många sätt hjälpt mig att sätta in Beowulfkvädet i dess historiska sammanhang.

Beowulfkvädet: den nordiska bakgrunden av Bo Gräslund från 2018¹¹ har på ett liknande sett utöver sin plats som källmaterial också i kraft av att vara det nyaste inkluderade verket blivit en form av referensverk. Som ett svenskt och väldigt nytt verk har Gräslunds bok både haft en överblick över Beowulfforskningen och en unik insyn i verkets historia.

För att visa på hur en författare i nutid kan använda sig av Beowulfkvädet utan att för den sakens skull göra någon litteraturvetenskaplig analys av Beowulfkvädet har jag använt mig av Dick Harrisons *Sveriges Historia 600-1350*. Harrison drar slutsatser om 500-talets ledarideal i Skandinavien genom att använda sig av Beowulfkvädet och Beowulf som ledare och de ideal som där lyfts fram.¹² För mig har detta varit användbart då jag velat utröna vilka idéer som olika författare lyft fram som fortfarande anses gedigna och vilka som inte längre används av nutida historieforskare. Harrisons bok var inte med som en del av källmaterialet då det i första hand är en bok om Sveriges historia där Beowulfkvädesanalysen endast har en marginell roll.

För att kunna besvara den av mina underfrågor som fokuserar på det förändrade hjälteidealet under 1900-talet har Joseph Campbells *The Hero With a Thousand Faces* varit ett centralt verk.¹³ Campbell förklarar hur det hjälteideal som har varit förhärskande i västvärlden från

¹⁰ **Williamson, Craig & Shippey, T. A.**, *The complete Old English poems*, Philadelphia, 2017[2017].

¹¹ **Gräslund**, 2018.

¹² **Harrison, Dick**, *Sveriges historia. 600-1350 : [båtgravar och hallar, runor, Birka och Uppåkra, härjare, köpmän och varingar, kristnandet, från bygdehövdingar till kungar, Birger jarl och riksformationen, landskapslagar, Stockholm, riddare]*, Norstedt, Stockholm, 2009.

¹³ **Campbell, Joseph**, *The Hero with a Thousand Faces*, Commemorative ed., Princeton University Press, Princeton, NJ, 2004.

antiken fungerar allt sämre i den moderna världen, vilket enligt honom blir allt mer uppenbart under 1900-talets gång.

Som komplement till Campbell har jag också använt mig av Dean A. Millers *The Epic Hero*.¹⁴ Precis som Campbell analyserar Miller det förändrade hjälteidealet från antiken och visar på dess skillnader jämfört med det moderna hjälteidealet. Millers bok är dock mer inriktad på att förklarar det äldre idealet och har således varit en hjälp för mig i att förstå detta och i förlängningen därigenom också bättre förstå Beowulfkvädet.

Teori

Som jag nämnde tidigare kommer jag att använda mig av ett historiedidaktiskt perspektiv i den här undersökningen. Huvudfokus kommer att ligga på historiekultur och vilka historiekulturella drag som går att utläsa i det källmaterial som jag undersökt. Vilka idéer och undersökningssätt som används i källmaterialet är minst lika intressant som de som inte används, och det är förändringen i källmaterialets attityd över tid som är huvudfokus för det som kommer att undersökas. Historiedidaktik är svår att kort sammanfatta då den innefattar väldigt mycket, men att använda sig av begreppet historiebruk är en bra början. Historiebruk syftar, föga förvånande, till att försöka utläsa hur historia har använts på olika sätt under historiens gång.

Att det är omöjligt att agera helt utan påverkan från tidigare erfarenheter är ingen ny idé. Augustinus menade redan på 300-talet att man inte kan dela upp historia, samtid och framtid i olika fack. Ingen människa kan agera utan minnen från det förflutna, iakttagelser från samtiden och förhoppningar om framtiden sammanvävt. Detta tretal är enligt honom ständigt invävt i allt vi gör och alla beslut som vi fattar. Trots att denna idé inte är ny menar Peter Aronsson i *Historiebruk i Norden* att den länge ignorerats inom historievetenskapen för att sedan ha återuppväckts i viss mån i och med historiedidaktikens framväxt.¹⁵

Augustinus tretal är ett bra första steg in i historiedidaktiken. Det är viktigt att förstå att allt skrivet material som producerats och även det som produceras nu är en produkt av sin tid. Det är omöjligt att helt objektivt förhålla sig till det förflutna och hur mycket man än strävar efter

¹⁴ Miller, Dean A., *The Epic Hero*, Johns Hopkins Univ. Press, Baltimore, Md., 2000.

¹⁵ Aronsson, Peter, "Historiebrukets källor: perspektiv och material" i Janzon, Bode & Rydén, Reine (red.), *Historiebruk i Norden: föredrag vid Nordiska arkivdagarna i Uppsala 2006*, Stiftelsen för utgivande av Arkivvetenskapliga studier, Uppsala, 2007 s.10-16.

det är vi alla i viss mån barn av vår tid. Ulf Zander sammanfattar detta i *Historien är närvarande*:

All historieförmedling tar sin utgångspunkt i den grundläggande frågan om hur vi förstår oss själva över tid. Bortom de uppenbara skillnaderna förenas den historieskrivning som äger rum inom och utanför akademien av att de är kulturella produkter som är präglade av den tid då de har nedteknats. Slutproduktens innehåll och utseende är avhängigt av de ideologiska, politiska, ekonomiska, sociala och kulturella värderingar som var dominerande eller omstridda vid respektive tillkomstsituation.¹⁶

Att allting som har skrivits är en produkt av sin tid är alltså en grundtanke inom historiedidaktiken. Den teoretiska huvudinriktningen för den här uppsatsen kommer dock inte att ligga på att försöka bevisa att källmaterialet är påverkat av tiden det skrevs på utan snarare på att visa hur man kan se att det är tidsligt påverkat. Detta kommer jag att göra genom att försöka utläsa något om den historiekulturen som källmaterialet ingår i. För att kort visa på vad historiekultur innebär vänder jag mig till Klas-Göran Karlsson som i *Historien är närvarande* skriver om historiekultur:

Det är den kulturella arena där ett samhälle kommunicerar och värderar vilken historia som ska ägnas uppmärksamhet: läras ut och läras in, forskas om, ställas ut, arkiveras, celebreras och debatteras. Till historiekulturen hör emellertid också den historia som ett samhälle av olika anledningar inte uppmärksammar och vårdar sig om.¹⁷

En historiekultur är alltså en form av arena där en grupp människor, medvetet eller omedvetet, valt ut vilken historia som är av intresse och därmed också vilken som inte är det. Karlsson menar att historiekultur inte uppstår i ett vakuum utan skapas för att tillgodose intressen och behov. Man får inte heller glömma att en historiekultur inte är en fast enhet utan är något som ständigt förändras. Liknelsen vid en arena fortsätter här att vara givande då det ständigt finns en strid om vad en historiekultur ska vara. Vilken historia som anses som intressant och givande att undersöka förändras ju som sagt ständigt, men om en historiekultur hade fått stå oemotsagd hade inte detta varit fallet. I en historiekulturell undersökning räcker det därmed inte med att förklara och peka ut vilken historia som är norm och vilken som inte är det. Man

¹⁶ Zander, Ulf, "Historiekulturella manifestationer – historia i ord, bilder och musik" i Karlsson, Klas-Göran & Zander, Ulf (red.), *Historien är närvarande: historiedidaktik som teori och tillämpning*, 1. uppl., Studentlitteratur, Lund, 2014 s.106.

¹⁷ Karlsson, Klas-Göran, "Historia, historiedidaktik och historiekultur – teori och perspektiv" i Karlsson, Klas-Göran & Zander, Ulf (red.), *Historien är närvarande: historiedidaktik som teori och tillämpning*, 1. uppl., Studentlitteratur, Lund, 2014 s.65.

måste också försöka se och inkorporera de strömningar som lett till att den historiekultur man undersöker ser ut just som den gör under den tiden som man undersöker den.¹⁸

Det är också bra att ha i åtanke att stater också kan fungera som aktörer på de historiekulturella arenorna och att statliga historiekulturer kan skilja sig enormt mycket från land till land. Klas-Göran Karlsson använder sig av exemplet Sverige-Ryssland när han visar på hur olika framväxten av en historiekultur kan se ut. Rysslands historia och därmed också dess historiekultur har varit präglad av krig och katastrofer vilket Karlsson menar resulterat i att den ryska befolkningen har en mycket närmare relation med sin historia än den svenska och att den ryska historiekulturen är betydligt mer dualistisk än den svenska vilket också lett till att misstag i historien ”slätats över” i högre grad.¹⁹

Historiekulturer kan också skiljas åt mellan olika uttrycksformer. Det som skrivs ner i läroböcker behöver inte nödvändigtvis vara samma historia som det som skrivs skönlitteratur eller görs filmer om. Det är denna skillnad mellan olika material som lett till att jag t.ex. inte använt mig av filmen *Beowulf* från 2007 eller andra skönlitterära tolkningar av Beowulfkvädet då dessa inte nödvändigtvis måste uttrycka en liknande historiekultur som den jag analyserat i mitt källmaterial. Det var nödvändigt att hålla materialet någorlunda likartat för att en analys skulle kunna göras.

För min undersökning innebär historiekultursinriktningen att jag kommer att göra en form av kartläggning av Beowulfkvädets förändringar under 1900-talet. Jag kommer att titta på vilka idéer och teman som lyfts fram som viktiga och hur detta hur förändras. Med hjälp av denna information hoppas jag kunna utläsa någonting om de historiekulturella arenorna i undersökningsländerna. Jag kommer inte att göra anspråk på någon form av helhetsbild, men undersökningen kommer att kunna vara en fingervisning i en eventuell större undersökning av undersökningsländernas historiekulturer under 1900-talet.

För att kunna undersöka Beowulfkvädet under 1900-talet måste vi först fråga oss hur material likt Beowulfkvädet har hanterats. Detta skulle kunna anses vara en trivial fråga då den kan tyckas vara lätt att svara på. Det är en dikt om en *geatisk* monsterdödare med historiska inslag. Vad som dock är intressant med Beowulfkvädet är att den beskriver en tid som författaren omöjligt kan ha haft egna erfarenheter av. Det är också intressant att

¹⁸ Karlsson, Klas-Göran, ”Historiedidaktik: begrepp teori och analys” i Karlsson, Klas-Göran & Zander, Ulf (red.), *Historien är nu: en introduktion till historiedidaktiken*, 2., [uppdaterade och bearbetade] uppl., Studentlitteratur, Lund, 2009 s.37-40.

¹⁹ Karlsson, 2009 s.40-43.

Beowulfkvädet passar dåligt in i olika kategorier för historiskt material. Det är delvis en dokumenterande text då kungalängder går igenom mycket noggrant i den, men det är också utan tvekan en saga då vi vet att det inte funnits människoätande träskmonster i Danmark. Det är också ytterst tveksamt om huvudkaraktären Beowulf någonsin existerat. Hur ska vi då definiera Beowulfkvädet?

Stefan Johansson beskriver i *En omskriven historia* vad som definierar en historisk roman: ”Det anses att en historisk roman skall utspelas i en tid som är märkbart ’historisk’ i förhållande till den tid när den utspelas[sic]”²⁰ Han fortsätter med att beskriva gränsen som flytande och visar på att det finns olika definitioner där vissa anser att en roman som utspelar sig 25 år tillbaka i tiden kan räknas som historisk medan andra säger att det måste ha gått minst 60 år mellan handlingen och skrivtillfället.²¹ Oavsett vilken av dessa definitioner som man vill ta till sig hamnar Beowulfkvädet väl inom ramarna för vad som kan anses vara en historisk roman, då den antagligen skrevs någon gång på 700-talet med en handling som utspelar sig på 500-talet.

Huruvida Beowulfkvädet kan anses vara en historisk roman eller inte kan tyckas vara en föga givande diskussion att föra, men det kan ändå finnas en poäng i att ta upp möjligheten. Eva Queckfeldt skriver i *Historien är nu* om att använda sig av historiska romaner i historieundervisningen. De romaner hon tar upp som exempel är betydligt modernare än Beowulfkvädet, men hennes definition av vad som utgör en historisk roman passar i hög grad in på det. Queckfeldt menar att historiska romaner trots sina brister i sanningshalt väger upp för detta med att göra historia lättillgängligt och genom att väcka människors intresse och vilja att lära sig om det förflutna.²²

Beowulfkvädet är dock ingen historisk roman i egentlig mening då det uttrycket syftar till mer modern litteratur. Det som gör den här diskussionen intressant att ha över huvud taget är faktumet att vi kan ha den. I de definitioner av vad en historisk roman är skulle Beowulfkvädet i regel kunna passa in även om de tillkom i en tid långt innan den historiska romanen ens var påtänkt. Det finns dock fler fördelar med att se Beowulfkvädet som en

²⁰ Johansson, Stefan, *En omskriven historia: svensk historisk roman och novell före 1867*, Diss. Uppsala : Univ., Uppsala, 2000 s.55.

²¹ Johansson, 2000 s.54-55.

²² Queckfeldt, Eva, ”Det var en gång... Om historiska romaner och romaner som blivit historia” i Karlsson, Klas-Göran & Zander, Ulf (red.), *Historien är nu: en introduktion till historiedidaktiken*, 2., [uppdaterade och bearbetade] uppl., Studentlitteratur, Lund, 2009 s.75-76, 88-89. (hon Queckfeldt använder sig i hög grad av Johanssons definition).

historisk roman än att det blir en rolig diskussion. Om vi väljer att se Beowulfkvädet som en historisk roman förklarar det på många sätt vilka som valt att engagera sig i analyserna av den och hur dessa analyser har genomförts. Det är i huvudsak inte historiker som valt att översätta och skriva om Beowulfkvädet utan litteraturvetare. Detta har gjort att en merpart av analyserna av kvädet riktar in sig på dess litterära kvalitéer såsom narrativ och metrik. Det jag kommer att titta på är alltså översättningar och recensioner av en historisk roman och indirekt historiebruket i denna roman. Detta gör att min undersökning blir en form av metaundersökning där jag kommer att göra en historiekulturell analys av hur forskare och författares bild av en tidigare historiekultur har förändrats under 1900-talet.

Bakgrund

Beowulfkvädets bakgrund

Beowulfkvädet skrevs antagligen någon gång under första halvan av 700-talet i dagens Storbritannien. Originalen har tyvärr försvunnit och det enda exemplaret som finns kvar är en kopia som skrevs ned någon gång under 1000-talet av två olika skribenter, antagligen munkar i ett kloster. Efter det finns det ett glapp i vad vi vet om vad som hände med kvädet, men från och med 1500-talet var det en del av Sir Robert Cottons samling av antika texter som senare donerades till the British Museum. Tyvärr skadades kvädet 1731 i en brand och blev efter det väldigt ömtåligt och på vissa ställen mer eller mindre oläsligt.²³

Under andra hälften av 1700-talet gjordes flera kopior av texten, men då de som kopierade Beowulfkvädet i hög grad saknade tillräckliga kunskaper i fornengelska förstod de varken orden eller bokstäverna som de skrev ner och gjorde därmed flera grova fel. På flera ställen har dock originalmanuskriptet numera blivit så skadat och oläsligt att dessa 1700-talskopior är de bästa som finns att tillgå.²⁴

De bristfälliga manuskripten är en av de främsta orsakerna till att forskare har varit och är oense om vad olika delar av Beowulfkvädet handlar om. Att översätta en fornengelsk dikt är, som många forskare påpekat, en ytterst komplicerad uppgift, men att försöka översätta en

²³ Williamson & Shippey, 2017 s.600-601.

²⁴ Jack, 1994 s.1-4.

fornengelsk dikt där manuskriptet är inkomplett är snudd på omöjligt. Craig Williamson sammanfattar det kanske bäst i inledningen till sin Beowulföversättning från 2017:

The great critical debates about the poem are bound to continue. Ultimately we must recognize that *Beowulf*, like any great work of literature, both invites and resists interpretation. (...) The wisest of editors and critics must finally agree to disagree about the poem.²⁵

Beowulfkvädets handling

Handlingen i Beowulf utspelar sig på 500-talet och handlar om den *geatiska* hjälten Beowulf som kommer till Danmark för att hjälpa den danske kungen Hrothgar. Hans nybyggda festsal Heorot hemsöks av monstret Grendel som kommer om natten och äter de som övernattar där. När Beowulf anländer till Heorot anklagar Unferth, som är en av kung Hrothgars män, Beowulf för att ha förlorat en simtävling, men Beowulf försvarar sin heder genom att berätta att han enbart förlorade då han och hans medtävlare blev attackerad av flera havsmonster som Beowulf ensam tvingades dräpa medan hans motståndare simmade iväg till säkerhet och vann tävlingen. Efter att effektivt ha försvarat sin heder får Beowulf lov av Hrothgar att försöka döda Grendel.

På natten möts monstret och hjälten och Beowulf sårar Grendel dödligt i en strid, men Grendel lyckas ändå fly. Grendels mor kommer dock för att hämnas sin son och efter att hon dödat kung Hrothgars rådgivare följer Beowulf henne tillbaka till undervattensgrottan där hon bor. Efter en häftig strid dödar han även henne med ett magiskt svärd som han hittar i grottan. Beowulf belönas rikligt för sin hjälp och det hålls en fest till hans ära. På festen berättar Hrothgar att han nu ser Beowulf som sin son och även Hrothgars fru, drottningen Wealhtheow, håller ett tal där hon hyllar Beowulf. Redan nästa dag återvänder Beowulf hem till *geatarnas* land.

50 år senare är Beowulf kung över *geatarna* som nu hemsöks av en eldsprutande drake. Den gamle Beowulf och ett tiotal av hans män ger sig iväg för att slåss mot draken. När striden väl börjar flyr alla män utom Beowulf och den unge Wiglaf som tillsammans lyckas döda draken, men draken sårar Beowulf dödligt. Beowulf begravs i en gravhög med drakens skatter och

²⁵ Williamson & Shippey, 2017 s.606.

Wiglaf fruktar för det *geatiska* rikets framtid nu när dess starka konung inte längre kan skydda det.²⁶

²⁶ I kvädet ingår även en hel del historieberättande som jag inte kommer att gå in närmare på här då det inte direkt är en del av huvudnarrativet.

Analys

Min analys är uppdelad efter den tidsindelning jag gick igenom i metodavsnittet och är därmed indelad i fyra delar. Varje del inleds med att jag går igenom vilka teman som var betydelsefulla under den perioden och hur dessa skiljer sig jämfört med tidigare perioder. Här har jag också i den mån jag kunnat försökt att komma med förklaringar till de förändringar som skett. Varje analysdel avslutas också med en kort sammanfattning där de resultat som visats i genomgången av källmaterialet sätts in i ett historiekulturellt sammanhang.

1901-1918: ”It is the poem of a nation’s childhood”

Simpel dikt

Från år 1900 och fram till första världskrigets utbrott har jag hittat sex verk som kan vara till användning för den här undersökningen. Ett av de mest återkommande temana under den här perioden är att Beowulfkvädet var ett simpelt verk, skrivet av en simpel författare för en simpel publik. Clark Hall är ett klart exempel på detta då han i sin bok *Beowulf and the Finnsburg fragment* från 1901 beskriver ordbytet mellan Beowulf och Unferth:

It is the poem of a nation’s childhood. The emotions are violent – there seems to be no self-control – witness Beowulfs schoolboy brag, and his reckless and passionate outburst against Unferth.²⁷

Hall lyfter även fram Beowulfs dödsscen:

Beowulf, when dying has the treasure he has won spread out before him, just as a sick child might have all his toys brought out to feast his eyes on them.²⁸

Hall håller inte inne med sin beskrivning av med vilken enkelhet Beowulfkvädet är diktat. Beowulf liknas ständigt vid ett barn med naiva känsloutbrott och en barnlig kärlek för sina ägodelar. Hall var inte unik för sin tid, utan var del av den överväldigande majoritet av forskare som sysslade med Beowulföversättningar och analyser som höll med om den här definitionen av dikten.²⁹

²⁷ Hall, John R. Clark (red.), *Beowulf, and The fight at Finnsburg: a translation into modern English prose*, Swan Sonnenschein, London, 1901 s.xxix.

²⁸ Hall, 1901 s.xxx.

²⁹ Tolkien, J. R. R., *Beowulf: the Monsters and the Critics*, British Academy, London, 1977[1936] s.31-34.

För att förstå varför Beowulfkvädet kunde ges en sådan låg status måste sätta oss in i hur historieskrivningen såg ut under 1900-talets första årtionden. Agneta Ney beskriver i *Historieskrivningens historia* slutet av 1800-talet och början av 1900-talet som en tid inom historieforskningen präglad av en strävan efter objektivitet. Tidigare hade urvalet av källmaterial inte varit av större vikt för historiker och sagor användes oproblematiskt som källmaterial. För att motverka detta skulle historievetenskapen bli en vetenskap som andra vetenskaper och därför var det av yttersta vikt att objektivitet skulle råda och källkritik blev ett ledord. Från och med nu skulle alla forskare med samma källmaterial komma fram till samma resultat.³⁰

Denna förändring inom historievetenskapen skulle i Sverige komma att benämnas ”Weibullskolan” efter de män som först gjorde den känd. Lauritz Weibull gjorde i början av 1900-talet upp med den medeltida historieskrivning som tidigare regerat i Norden där sagor och myter på många sätt fått agera som källor. Han vände sig i sin bok *Kritiska undersökningar* från 1911 mot den tidigare etablerade historieskrivningen och förkastade många av de källor som tidigare setts som gedigna. I hans definition av vad som utgjorde en bra källa passade Beowulfkvädet inte in.³¹

Att Beowulfkvädet ses som simpelt skulle därmed kunna kopplas till dess oförmåga att delas in i någon förbestämmd kategori. Beowulfkvädet är ju inte en text som kan ses som ett användbart källmaterial. Tvärtom diskuterar forskare fortfarande vilka delar av Beowulfkvädet som har historisk förankring och vilka som är sagor. Denna svårighet med materialet gör att en historieforskare från början av 1900-talet som enbart är ute efter sanningen skulle kunna se kvädet som en värdelös källa. Denna syn på kvädet som källmaterial kan också ha smittat av sig på synen av det som litterärt verk.

Beowulfs etnicitet

En annan diskussion som är ständigt återkommande under den här perioden är vilket folkslag de *geatas* som Beowulf tillhör egentligen var. Rudolf Wickberg beskriver det i *Beowulf* från 1914 på följande vis:

Av stort intresse för oss svenskar och en viktig källa för vår dunkla historia under 500-talet äro de tämligen omfattande delar, som handla om svear och götar, deras

³⁰ Ney, Agneta, ”Historieskrivningens historia” i Berglund, Louise & Ney, Agneta, *Historikerns hantverk: om historieskrivning, teori och metod*, 1. uppl., Lund, 2015. s.37-39.

³¹ Torstendahl, Rolf & Odén, Birgitta, ”Den Weibullska riktningen” i Artéus, Gunnar & Åmark, Klas (red.), *Historieskrivningen i Sverige*, 1. uppl., Lund, 2012 s.107-114.

furstefamiljer och strider. Med götar menas här västgötar, som vid den ifrågavarande tid innehade, (...) utom Västergötland även norra delen av Halland och åtminstone södra Bohuslän, möjligen flera bygder.³²

Även Clarence Griffin Child har en diskussion i sin bok *Beowulf* där han ger *geatarnas* etniska ursprung en viktig roll. Child håller dock inte helt och hållet med Wickberg om hans åsikt om vart *geatas* har sitt ursprung utan menar på att det är lika troligt att *geatas* skulle kunna vara en lågtysk folkstam besläktad med anglerna som att de skulle vara ett skandinaviskt folk.³³

Denna fascination bland forskare angående Beowulfs etniska ursprung skulle kunna vara ett tecken på en växande nationalism. Att Beowulf etniska ursprung ses som viktigt är inte svårt att koppla till den starka nationalism som var en av de utlösande katalysatorerna till det första världskriget. Att olika forskare för en livlig debatt där de argumenterar för varför Beowulf kommer från just deras land är ett otvivelaktigt tecken på att nationalismen var en viktig fråga. Det är ett par nationer som tävlar om att i viss mån kunna använda Beowulf som något form av nationalhelgon och för dessa är bevisen på Beowulfs etnicitet viktiga.

För att förstå varför dessa diskussioner mellan forskare hade vikt bakom sig kan det vara lämpligt att studera hur forskningsvärlden såg ut vid den här tiden. Peter Novick menar i *That Noble Dream* från 1993 att slutet av 1800- och början av 1900-talet inte bara var en tid när historievetenskapen kraftigt förändrades utan också en tid där vetenskap stod högt i kurs. Vetenskap var inne och entusiasmen med vilken forskare i USA sökte vetenskap skulle kunna likas vid en kult.³⁴

Diskussionen om varifrån Beowulf hade sitt etniska ursprung är därmed inte enbart en diskussion om nationell stolthet utan blir även en diskussion om rätt och fel. Om allt källmaterial bara kan och ska tolkas på ett sätt måste således en forskare ha gjort fel om två forskare kommer fram till olika resultat. Att forskarna också blivit mer och mer publika figurer bidrar också till deras behov av att visa att just deras forskning är den som har rätt.

³² Wickberg, Rudolf, *Beowulf*, [Ny utg.], Mimer, Göteborg, 2013 s.8.

³³ Child, Clarence Griffin (red.), *Beowulf and the Finnesburgh fragment*, Houghton, Mifflin and Company, Boston, 1904 s.x-xi.

³⁴ Novick, Peter, *That noble dream: the "objectivity question" and the American historical profession*, Cambridge Univ. Press, Cambridge, 1988. s.31-32.

Krigarkonungen Beowulf

Vad som också är genomgående i översättningarna och analyserna från den här tidsperioden är bilden av Beowulf som en krigarkung. Som exempel kan vi ännu en gång vända oss till förorden i Childs översättning av Beowulf. Där beskriver han hur författaren till Beowulfkvädet satte ihop sin beskrivning av Beowulf:

His design was to portray the character of a hero, brave, generous, magnanimous, considerate in word and deed, setting forth his life from youth to death and holding him up as an ideal warrior and king for admiration and emulation.³⁵

Beowulf beskrivs som den ideale krigarkungen. Han lyfts fram som ett föredöme för allt och alla, någon att sträva efter att efterlikna. Det är ett genomgående drag i böckerna från den första perioden att Beowulf ses som ett föredöme för både 500-talets och samtidens regenter. Han visste hur man skaffade ära och pengar åt sitt rike samt hur man bäst skulle försvara det. Kvädet sågs i sin samtid som underhållning, men också som en moralisk läxa angående ledarskap.

Ney berättar att det i början av 1900-talet var stater och aktörer, inte vanliga människor som stod i fokus för historieskrivningen.³⁶ Att Beowulf beskrivs i översättningarna från den här tiden som en idealisk krigarkonung skulle utan tvekan kunna vara ett tecken på detta. För att ge studiet av Beowulfkvädet vikt kan det ha varit nödvändigt att lyfta fram Beowulf som en viktig aktör i sin egen tid. Oavsett om han har funnits på riktigt eller om han bara existerar som bilden av en idealisk krigarkung var det viktigt att Beowulf syntes som en viktig aktör för att det skulle vara värt att ägna honom uppmärksamhet.

Att Beowulf just lyfts fram som en krigarkung är inte heller någon slump. I upptakten till det som skulle bli det första världskriget var militarism ett växande ideal. Om Beowulf då skulle bli någon form av nationalsymbol eller viktig karaktär skadade det verkligen inte att lyfta fram hans mer krigiska sidor. Här har vi en vis och modig monsterdödande kung som skulle kunna lyftas fram som ett ideal och visa på hur en sann svensk, britt eller tysk inte bara ser ut nu utan alltid har sett ut.

³⁵ Child, 1904 s.xix.

³⁶ Ney, 2015 s.40.

Kapitelsammanfattning

Utifrån Beowulfkvädets översättningar och analyser skulle man alltså kunna utläsa en historiekultur som genomgår stora förändringar. I sin strävan efter att göra historievetenskapen mer vetenskaplig börjar historieforskare se ner på material där äktheten inte kunde styrkas. Detta ledde till att även litteraturvetare närmade sig Beowulfkvädet med viss försiktighet och letade efter andra brister och tillkortakommanden i texten som de sedan har lyft fram. Denna period präglas också av att styrka och nationell tillhörighet sätts i fokus. Att Beowulf utmålas som stark och krigisk är ingen slump utan ett resultat av det samhälle som skrivit om honom vilket kommer att bli mer och mer klart i nästföljande kapitel. Då Beowulf är den starke i diktens handling lyfts han fram som oproblemiskt krigisk och duktig, men eftersom att kvädet saknar styrka som en historiskt trovärdig källa lyfts det i sin helhet fram som dåligt.

1919-1945: One kväde to rule them all

Brottet på 30-talet

Under 1930-talet skedde en stor förändring i hur man uppfattade Beowulfkvädet. Före 1930-talet var det bilden av dikten som simpel och naiv som rådde, men en författare skulle komma att i grunden förändra hur man tolkade Beowulfkvädet. Denne författare var ingen mindre än J.R.R. Tolkien. För flertalet är nog Tolkien känd för böckerna *Hobbiten* och *Sagan om ringen*-trilogin, men i Beowulfsammanhang är Tolkien mest känd för sin bok *Beowulf: the Monsters and the Critics*³⁷. David Wright beskrev Tolkiens påverkan på Beowulfskolan som att han

was one of the first to show that the construction of the poem was rather more subtle than had been thought. He pointed out that it depended, like the alliterative measures in which the poem is written, on a balance – thesis and antithesis – rather than straightforward narrative. Thus the poem begins, and ends, with a funeral.³⁸

Wright var inte ensam i sin åsikt om att Tolkiens verk var normbrytande utan det är en åsikt som är mer regel än undantag i de verk som kommit efter Tolkiens.³⁹

³⁷ Tolkien, 1977[1936].

³⁸ Wright, 1957 s.12.

³⁹ Gräslund, 2018 s.23-26.

Precis som Wright nämner lyfter Tolkien fram de litterära kvalitéer som Beowulfkvädet har, och han menar på att många av de aspekter som tidigare forskare sett som tecken på kvädets författares naivitet egentligen var medvetna och en del av den skriftliga kultur som författaren tillhörde. Han menar också på att tidigare forskare gjort misstag då de haft förutfattade meningar om dikten redan innan de börjat läsa den. Dessutom menar han att de ofta använt sig av daterade översättningar av dikten, vilket också lett till en orättvis syn på kvädet.⁴⁰

Om vi ännu en gång tittar på scenen som skildrar mötet mellan Beowulf och Unferth märks tydligt en skillnad i Tolkiens sätt att analysera kvädet jämfört med Halls:

The Speech itself, of course, is actually well done, and rises slowly from an ironic beginning to crushing accusation (...). It serves at once the purpose of depicting Beowulf and his character as a high spirited proud young man, and of bringing in part of his early history before us⁴¹

Skillnaden mellan Halls och Tolkiens tolkningar är slående, inte bara beskrivningen av karaktären Beowulf, utan beskrivningen av kvädets författare skiljer sig helt och hållet åt mellan de två verken. Där Hall framförallt fokuserade på vad han kallas barnsliga känsloutbrott lägget Tolkien istället fokus på författarens syfte med scenen, vad den visar på och vad den leder till. Istället för att titta på osammanhängande detaljer i kvädets handling visade Tolkien på att det fanns en plan för kvädet från början till slut där många teman återkommer och förevisningar om vad som kommer att ske ständigt är närvarande.⁴²

Det är viktigt att man är medveten om vilken förändring som sker angående attityden till Beowulfkvädet som litterärt verk på 1930-talet, men också att förstå vilken vattendelare Tolkiens analys faktiskt var. Det är få verk som inte på något sätt förhåller sig till eller tar upp Tolkiens analys efter 1930-talet och många av de slutsatser som Tolkien drog om verkets litterära kvalitéer är fortfarande gångbara.

Förändringen i hur forskare såg på Beowulfkvädet kan i viss mån ha gått hand i hand med den förändring som historikerna såg i och med intåget av Annaleskolan. Annaleskolan gick emot den tidigare etablerade forskningsnormen och ville att historievetenskapen skulle bli mer tvärvetenskaplig och ta in inslag från andra vetenskaper. Den kanske viktigaste förändring som Annaleskolan förespråkade (åtminstone för Beowulfkvädet) var att allting skulle kunna

⁴⁰ Tolkien, 1977[1936] s.80.

⁴¹ Tolkien, 1977[1936] s.50.

⁴² Tolkien, 1977[1936] s.139-142.

vara källmaterial, inte bara officiella dokument och krönikor, vilket tidigare varit normen. Helhetsbilden var numera det som skulle vara i förgrunden.⁴³

Novick menar att mellankrigstiden också innebar en professionalisering av historievetenskapen. Det var förändring som ledde bort från det patriotiska, tendensiösa och propagandiska för att istället tillåta forskare större frihet. I kombination med de nya idéerna för vad som kunde ses som källmaterial ledde det in historikerna på en helt ny bana.⁴⁴

Detta kan ha varit en av anledningarna till att Beowulfkvädet nu kunde ses i ett annat ljus. Om en källa inte behövde vara helt historiskt korrekt så var det plötsligt möjligt för forskare att börja titta mer grundligt på Beowulfkvädets fördelar både jämfört med annat källmaterial, men också rent litterärt. Vid djupare analyser av kvädet blev chansen att dess styrkor skulle upptäckas större. Den största skillnaden för Beowulfkvädet under den här tidperioden var ju trots allt inte att den blev en bättre historisk källa utan att den började uppskattas mer som ett litterärt verk.

Det tvärvetenskapliga undersökningssätt som öppnades upp i och med bland annat Annaleskolans intåg kan definitivt ha bidragit till Beowulfkvädets förändrade status. För att uppskatta Beowulfkvädet måste man nog ha en tvärvetenskaplig syn på det då det både är en utmanande dikt att läsa sig igenom samtidigt som det inte är en särskilt pålitlig källa. Det krävdes en person med ena foten inom litteraturvetenskapen och andra inom historieämnet för att verkligen öppna upp för ett nytt sätt att se på Beowulfkvädet. Den stora skillnaden på 1930-talet är inte att Beowulfkvädet blir en bättre historisk källa utan att de som undersökte det i huvudsak slutade vara historiker och började vara litteraturvetare. Dessa forskare letade efter och uppskattade andra aspekter än deras historieinriktade kollegor.

Tolkiens verk öppnade dock inte enbart upp vägen för mer djupgående litteraturvetenskapliga undersökningar. När Beowulfkvädets status som litteratur höjdes började också historieforskare att fatta intresse för kvädet som en historisk källa. Harrisons bok kan få stå som ett modernt exempel på detta. Där beskrivs Beowulfs dödsscen på ett helt annat sätt i Halls bok från 1901. Harrison menar på att Beowulf först och främst talar om sitt rikets framtid på sin dödsbädd. Först efter att han gjort detta och tagit upp sin sorg över att dö

⁴³ Ney, 2015 s.40-41.

⁴⁴ Novick, 1988 s.111-112.

barnlös ber han om att få se på drakguld⁴⁵. Denna beskrivning utgör precis som Tolkiens tolkning en skarp kontrast mot den bild som rådde i början av 1900-talet.

Västgötaskolan

Det enda svenska bidraget som i Beowulfämnet från den här perioden är också ett av de verk som uttryckt tydligast nationalistiska idéer. Detta bidrag är skrivet av Carl Otto Fast, under pseudonymen Svionum, 1929 och sammanfattas väl av sina avslutande ord:

Den andliga frändskapen mellan Beowulf och William Shakespeare är uppenbar. Denna fränskap är icke någon tillfällighet – den har till förutsättning den gemensamma rasen.⁴⁶

Fast har också i sin knappt 40 sidor långa text flera utläggningar vars syfte är att visa att Beowulf utan tvekan hade sitt hemland i dagens Bohuslän/Halland, att de daner som omnämns i Beowulfkvädet även de måste ha haft sitt ursprung i Götaland och att daner och svear därmed är ett folk och en ras som legat i ett århundrade långt inbördeskrig.⁴⁷

Carl Otto Fast (1884-1969) var en amatörforskare och grundare till det som senare skulle komma att kallas Västgötaskolan. Västgötaskolans grundprincip var att det moderna Sverige inte hade sitt ursprung i Mälardalen eller runt Väner och Vättern utan på Västkusten. Fast och hans anhängare gjorde sig kända för att använda sig av tvivelaktiga metoder och bevis som gick emot allting som den moderna arkeologin visade. Fast ska också ha varit medlem i Samfundet Manhem, som var en nazistisk förening i Sverige, grundad 1934.⁴⁸

Det förvånar knappast någon att den enda av böckerna i mitt källmaterial som uttryckte de idéer med mest nationalistiska inslag kom från just denna tidsperiod. Den nationalistiska tendens som jag uppmärksammade under den förra tidsperioden nådde här sin kulmen. Sverige var före och under andra världskriget en del av den tyska kultursfären. Att även svenska forskare därmed anammade en mer uttryckligt nationalistiska ton i sin forskning är föga förvånande.

Till Fasts försvar måste dock sägas att dessa uttalanden skrevs i en annan tid och därmed kan uppfattas som mer rasistiska idag än vad de var tänkta från början. Att tala om rasen på en befolkning i ett land var inte något som ansågs som konstigt eller för den delen rasistiskt under 1930-talet. Fast var visserligen med i ett nazistiskt förbund, men de idéer han gav

⁴⁵ Harrison, 2009 s.36-44.

⁴⁶ Svionum, *Beowulf: germanernas äldsta epos*, [Seelig], Stockholm, 1929 s.36.

⁴⁷ Svionum, 1929 s.35-36.

⁴⁸ <https://www.vof.se/folkvett/ar-1991/nr-1/vastgotaskolan-trosvishet-som-trotsar-allt/> (2018-09-30).

uttryck för i sin text om Beowulf kan knappast räknas som nazistiska eller ens rasistiska för den delen. Dess huvudsakliga problem var och förblir dess spekulativa karaktär och brist på empiriska bevis till stöd för dess teori.

Kapitelsammanfattning

Det märks tydligt att krig och depressioner har satt sitt avtryck på den här tidperioden då det är den då klart färst nya översättningar och analyser av Beowulfkvädet gjordes. Men detta behöver inte dra ner resultatet i någon högre grad då källmaterialet i regel var överens och historiekulturen därmed relativt samstämmigt.

Angående den historiekulturella arenan finns det ett par saker som jag kan utläsa trots mitt källmaterials ringa storlek. Både tvärvetenskapen och Beowulfkvädet fick under den här tidperioden ett uppsving vilket med största sannolikhet inte är en slump. När tanken om att källor måste vara på ett väldigt specifikt sätt började luckras upp och litteraturvetare samtidigt började få upp ögonen för Beowulfkvädet är det inte särskilt förvånande att de analyser som gjordes av det blev mer och mer positivt inställda.

Denna tidsperiod hade också andra mindre muntra inslag som dock inte var lika genomgående, men ändå fanns där. I flera av verken fanns det en underton av rasistiska idéer även om de i de flesta av fallen inte var lika uppenbara som i Fasts text. Att Europa och dess forskningsvärld såg ett uppsving av rasistiska idéer i upptakten till andra världskriget är varken någon sensationell upptäckt eller ny idé, men likväl fanns dessa tendenser där även i det material som jag har undersökt.

1946-1991: Människor, melankoli och monster

Föränderlig melankoli

Att Beowulf är en melankolisk historia har inte gått forskare förbi under någon period av 1900-talet. Beowulfkvädets slut tolkas av de flesta forskare som ett omen om att det götiska rikets undergång nalkas. Efter att Beowulf dör fruktar Wiglaf som står vid hans sida för rikets fortsatta existens då det nu saknar sin starka ledare som varit det som skyddat det mot invasioner av andra krigiska stammar. Det krävs ingen djupare analytisk förmåga för att inse att en dikt som slutar med att huvudpersonen dör och möjligtvis dömer hela sitt rike till undergång är melankolisk. Vad som dock förändrats i forskarvärlden är de förklaringar man

haft till varför Beowulfkvädet varit melankoliskt. Hall förklarar i sin bok från 1901 att den är melankolisk för att den är ett typiskt exempel på en engelsk dikt.⁴⁹ C. L. Wrenn däremot skriver i *Beowulf: with the Finnesburg fragment* från 1953 att Beowulfkvädets sorgliga ton kommer från att det är en germansk dikt.⁵⁰

Under denna period skedde alltså ett brott i hur forskarna förklarar varför författaren till Beowulfkvädet valde att uppfylla dikten med en mer eller mindre genomgående sorglig ton. Under första halvan av 1900-talet fördes argument fram för att den sorgliga tonen var ett tecken på att det var ett exempel på en brittisk mentalitet som redan på 700-talet börjat växa fram, men under andra halvan av 1900-talet användes mer eller mindre samma argument för att förklara diktens melankoli som ett karaktärsdrag för den germanska kultursfären. Argument skulle kunna anföras för att den germanska och den brittiska kultursfären skulle ha varit en och samma under 700-talet, men så uttrycker de olika forskarna det inte i källmaterialet.

I början av 1900-talet ansågs alltså den melankoliska tonen i kvädet vara kopplad till att den var brittisk, och kanske såg man också det brittiska riket som inte längre kunde stå outmanat. På kontinenten växte sig Tyskland allt starkare och det var inte svårt att se att de gamla stormakterna Storbritannien och Frankrike inte längre var de ensamt största spelarna på den internationella spelplanen. På grund av sin utrikespolitik hade också de gamla stormakterna börjat ses som mindre och mindre pålitliga, framförallt av det osmanska riket.⁵¹ Efter det andra världskriget hade detta dock förändrats. Då hade det tyska riket förlorat två världskrig och blivit en spillra av vad det tidigare varit. Kanske gjorde detta att man som forskare såg på den germanska kulturen som en som var dömd till en rad av ständigt raserande riken och därmed ansåg tonen i Beowulfkvädet som typisk germansk.

Ulf Zander menar i "En legend för alla tider" att myter ofta förändras för att fylla olika roller i ett samhälle. Han använder sig av exemplet kung Arthur för att visa på hur legenden om honom förändrades i Storbritannien under tidens gång. Under Storbritanniens framgångsrika och krigiska 1800-tal lyftes Arthurlegenden t.ex. fram med betoning på det manlighetsideal och firande av militära framgångar för att det var vad folket kunde relatera till.⁵²

⁴⁹ Hall, 1901 s.lii.

⁵⁰ Wrenn, Charles Leslie (red.), *Beowulf: with the Finnesburg fragment*, Harrap, London, 1953 s.41-44.

⁵¹ Hollis, Rosemary, "Europe in the Middle East" i Fawcett, Louise L'Estrange (red.), *International relations of the Middle East*, Fourth edition., Oxford University Press, Oxford, 2016 s.383-385.

⁵² Zander, Ulf, "En legend för alla tider? Kung Arthur som romare och britt på vita duken" i Hammar, Isak & Zander, Ulf (red.), *Svärd, sandaler och skandaler: antiken på film och i tv*, Lund, 2015 s.221-224.

Kanske kan förändringen i den melankoliska tonen förklaras av att de olika kulturerna behövde få ut olika saker ur kvädet och därmed lyfte de fram olika aspekter av det. Britterna ville kanske få den till att vara brittisk för att uppmana sina soldater att dö en ärorik död på slagfältet, medan Tyskland senare på 1900-talet ville finna tidigare exempel på germanska riken som fallit och därmed göra dikten till sin.

Monster som inte är monster

Efter andra världskriget började det spekuleras i vad monstren i Beowulfkvädet skulle kunna symbolisera. Översättningarna började lägga större vikt vid att försöka tyda det symbolspråk som kvädet använder sig av. Somliga forskare menade på att monstren i Beowulfkvädet var symboler för naturen och att historien om Beowulf handlade om en mans kamp för att tämja elementen. Andra forskare menade att monstren i kvädet symboliserade ondskan i människor och att Beowulf därmed förde en kamp mot ondskan själv. Och vissa andra som David Wright menade att olika monster kan ha symboliserat både naturen och ondskan på olika platser i kvädet.⁵³

Att man nu börjar leta efter symbolik och dolda meningar i Beowulfkvädet är också en effekt av det stora brott jag tidigare nämnde skedde under 1930- och 40-talet. Beowulfkvädet gick ifrån att ha varit en svåröversatt, men ändå enkel dikt till att bli något värt att analysera och undersöka. I och med att kvädets kvalitéer började lyftas fram och ses av forskare blev mer djupgående analyser av kvädet lättare att argumentera för och också mer frekventa i sin uppkomst.

Förändringen i hur man såg på monstren har möjligtvis också sin grund i det andra världskriget. Förintelsen och dess eftermäle satte djupa spår i den europeiska kulturen. Nu hade man från första parkett sett att ett land med en befolkning som ansågs civiliserad snabbt kunde förvandlas till något helt annat med fel förutsättningar. Denna insikt kan ha varit en bakomliggande orsak till att man nu i Beowulfkvädet också började leta efter tecken på att de monster som Beowulf slogs mot faktiskt var mänsklig ondskan, kanske det största monstret av de alla.

Enligt Novick skedde en stor förändring i hur man såg på totalitarism efter det andra världskriget, framförallt i USA. Först Nazityskland och sedan Sovjetunionen fick stå som representanter för det totalitära vilket gjorde att forskare i västvärlden hade en tendens att

⁵³ Wright, 1957 s.12-13.

lyfta fram de egna ”fria” idéerna som ideal medan det totalitära sågs som föråldrat. Därmed var det nya ”rätta” inom forskarvärlden att lyfta fram de ideal som USA stod för under det kalla kriget.⁵⁴

Beowulf den värtalige

Under den andra perioden förändras i viss grad synen på Beowulf som den starke krigarkonungen. Han ses fortfarande i källmaterialet som en stark kung och en förebild för samtida ledare, men någonting i attityden har förändrats. Edward B. Irvings Beowulfanalys från 1968 är ett exempel på detta. Där visar Irving på att Beowulf inte bara är en duktig krigare och konung utan även en värtalig diplomat. Han förklarar att Beowulfs uppdrag att döda Grendel inte är så rättframt som man skulle kunna tro. Grendel är ju ett problem som försvagar det danska riket och han är ett problem som Beowulf och hans män, i rollen som utomstående makt, har tänkt utnyttja. Därför var det extremt viktigt för Beowulf att både visa sig stark och ödmjuk på samma gång.⁵⁵

Beowulf blir därmed inte en hjälte enbart på grund av sin styrka och krigiskhet utan minst lika mycket med hjälp av sin värtalighet och finkänsla. Att finna balansen mellan ödmjukhet och skryt är det som definierar och gör Beowulf till det han är. Denna kontrast är det som gör Beowulf till en unik hjälte och är också nyckeln bakom hans framgångar i historien. Här växer också Beowulfs tal till Unferth i betydelse då det är avgörande för hans uppdrag att han får Hrothgars tillåtelse att slåss mot Grendel. Denna tillåtelse hade inte fått om Unferth lyckats fläcka hans heder.⁵⁶

Detta sätt att beskriva Beowulf på lyser som en klar kontrast mot hur han beskrevs i början av 1900-talet. Beowulf den starke krigaren har försvunnit och i hans ställe har Beowulf den vise ledaren trätt in. Kanske kan traumat efter andra världskriget också ligga till grund för Beowulfs förändrade attityd som ledare. Att ledaridealet i Beowulf förändras från förespråka styrka och krigiskhet till att istället lägga vikt vid diplomati och finkänslighet i situationer där detta krävs. Kragh beskriver den moderna formen av hjältemod:

Den moderne form for heroisme består imidlertid i selvrealisation, (...) Helten lægger afstand mellem sig selv og uthyrligheden og hævder derved sin menneskelighed⁵⁷

⁵⁴ Novick, 1988 s.281-282.

⁵⁵ Irving, Edward B., *A reading of Beowulf*, Yale U.P., New Haven, 1968 s.52-54.

⁵⁶ Irving, 1968 s.62.

⁵⁷ Kragh, 1985 s.116.

Hjältens styrka ska alltså inte längre ligga i att visa sig stark i egentlig mening utan snarare i att hävda sig mot ondskan. Sant hjältemod ligger i att alltid stå upp mot ondskan, även när detta inte är lätt. Detta mantra är jag nog inte ensam om att ha hört under historielektionerna i grundskolan när andra världskriget avhandlades.

Det antika hjälteidealet som Beowulfkvädet är en produkt av är dock på många sätt annorlunda än det hjälteideal vi har idag. Miller frågar sig vad det i den antika litteraturen innebar att vara en hjälte och enligt honom var döden alltid central för de antika hjältarna. En hjälte skulle gärna vara starkare än andra människor och om han hade någon magi som hjälpte honom var detta också bra, men det allra viktigaste för antikens hjältar var att de dog en hjältedöd. En hjälte var helt enkelt inte mycket till hjälte om han fick dö i sin säng efter ett långt och lyckligt liv. Att dö ung och i strid fanns alltid på en hjältes lott, och detta ideal följer med oss också in i Beowulfkvädet.⁵⁸

Campbell menar att det moderna samhället har lett till ett nytt hjälteideal som skiljer sig väsentligt från det som rådde under antiken och medeltiden. Gudar och mystik spelar inte längre någon roll i vårt samhälle samtidigt som demokrati och individualism har kommit att bli ledord. Denna kombination har enligt Campbell gjort att en modern hjälte snarare måste göra en inre än en yttre resa. Det viktiga för en hjälte är inte längre fysisk styrka eller en våldsam död utan en inre styrka att se och acceptera sina egna brister som leder till inre realisationer.⁵⁹

Risden menar dock att denna nya syn på hjälten krockar med Beowulfkvädets ursprungliga intention. I moderna adaptationer av Beowulfkvädets historia skapas ofta nya konflikter som inte var tänkta skulle finnas enligt originalmanuskriptet. Risden menar att Beowulf tappat en del av sin handling i den moderna tiden när det inte längre är en historia om en hjältemodig och monsterdödande *geata* utan har kommit att bli en historia där huvudpersonen måste visa sig sårbar och uppleva svårigheter han inte vet hur han ska lösa för att historien ska bli intressant. Det gamla hjältemodsidealet är alltså inte längre kompatibelt med det ideal som numera bör råda.⁶⁰

⁵⁸ Miller, 2000 s.1-6.

⁵⁹ Campbell, 2004 s.358-362.

⁶⁰ Risden, 2013 s.167-176.

Brist på vanliga människor

Runt 1970-talet börjar en ny syn på Beowulfkvädet ännu en gång att växa fram. Flera av analyserna började uppmärksamma bristen på ”vanligt” folk i berättelserna. De människor som skötte jordbruket, tjänarna som betjänade under festmiddagarna och slavarerna nämns i regel inte. Burton Raffel sammanfattar detta väl i *Beowulf* från 1971:

The important tools, in this poem, are weapons: proven swords and helmets are handed down, from father to son, like the vital treasures they were. Swords have personalities, and names; servants of course have neither.⁶¹

Det Raffel visar på här är något som började uppmärksammas av många författare från 1970-talet och framåt. Beowulfkvädet hade tidigare setts som en bra källa för att beskriva samhället i England på 700-talet, och i viss mån Skandinavien på 500-talet. Men nu började sprickorna i den tron att uppmärksammas mer och mer av olika författare. Precis som många andra källor i historien var det bara den absoluta elitens historia som på något sätt beskrevs i Beowulfkvädet. Hur vanliga människor levde eller hur de påverkades av de händelser som beskrivs i kvädet och som ändå tros vara sanna beskrivs i regel inte alls.

När det kommer till att bristen på vanliga människor börjar tas upp i just den här perioden är svaret inte särskilt svårt att hitta. Ney skriver att 1960- och 1970-talen var en period när historia med ett underifrånperspektiv växte sig stark. Borta var den nationsinriktning som tidigare rått och istället var det sammanhang, idéer och den vanliga människan som skulle ta plats.⁶² Novick påpekar också att historievetenskapen gjorde en kraftig vänstersväng under andra halvan av 1900-talet, vilket också det skapade ett mer tillåtande klimat för underifrån-historia.⁶³ Med detta i åtanke är det föga förvånande att Raffels bok kom när den gjorde.

Kapitelsammanfattning

Denna period är den längsta tidsmässigt och också den med flest verk. Trots de problem som detta givetvis medför har ändå perioden varit relativt samstämmig i sina idéer i översättningarna och analyserna. Flera av de förändringar som går att utläsa i källmaterialet jämfört med tidigare perioder skulle kunna kopplas till den stora skiljelinjen i europeisk historia som det andra världskriget utgör.

⁶¹ Raffel, Burnton & Baskin, Leonard, *Beowulf*, University of Massachusetts press, Amherst, Mass., 1971 s.x.

⁶² Ney, 2015 s.42-45.

⁶³ Novick, 1988 s.415-417.

På den historiekulturella arenan kan man se en klar förändring i vad som ansågs som gedigen vetenskap under den här perioden. Det var inte längre bara de stora aktörerna som skulle vara i fokus för olika undersökningar utan även de ”vanliga” människorna och deras villkor skulle lyftas fram. Samtidigt gjordes det analyser av hjälten Beowulf som visade att han var mer nyanserad och mindre våldsam än han tidigare målats ut som. Man började också på ett annat sätt leta efter symboler i Beowulfkvädet där monstren och den melankoliska tonen gärna skulle vara symboler eller företrädare för något annat. Sammanfattningsvis skulle man kunna säga att det är en period präglad av mer och mer ingående och detaljerade analyser av kvädet, där mindre aspekter får ta upp mer plats eller får vara föremål för undersökningarna som genomförs.

Att den nationalistiska/rasistiska aspekten här helt försvinner skulle kunna relateras till något som Klas-Göran Karlsson kallar för amnesi eller den medvetna glömskan. Karlsson menar att det efter ett krig eller en annan traumatisk upplevelse följer en tid av medveten glömska och fokus på återuppbyggnad för att glömma skammen. I fallet med förintelsen byttes detta senare ut mot en intensiv vilja att komma ihåg och därmed även byggande av monument.⁶⁴ Denna skam för det förflutna skulle kunna förklara varför den nationalistiska aspekten så abrupt försvinner från källmaterialet i denna tidsperiod.

1992-2018: Kvinnor och en svensk *reconquista*

Kvinnor finns

I slutet av 1900-talet och i början av 2000-talet fortsätter många av de trender som kom fram efter andra världskriget. Den enda större aspekt som sticker ut jämfört med tidigare tidsperioder är att det helt plötsligt börjat dyka upp kvinnliga karaktärer i Beowulfkvädet. De kvinnliga karaktärerna har ju givetvis funnits där hela tiden, men nu började forskarna uppmärksamma att de faktiskt haft en påverkan på historien och inte bara suttit passivt bredvid och tittat på. Att det är först nu som de kvinnliga karaktärerna i Beowulfkvädet undersöks och ges värde i texten är inte särskilt förvånande. Även om kvinnor alltid har funnits i historien så är det egentligen först på 1990-talet som de fått någon plats att tala om i historievetenskapen. Ney beskriver kvinnohistoria:

⁶⁴ Karlsson, Klas-Göran, *Med folkmord i fokus: förintelsens plats i den europeiska historiekulturen*, Forum för levande historia, Stockholm, 2008 s.69-71.

Kvinnohistoria med ursprung i det ökade intresset för socialhistoria, har en egen historiografi. Det har förvisso andra inriktningar också, men inte på samma sätt, eftersom kvinnohistorien på relativt sett mycket kort tid fått stort genomslag och utvecklats såväl teoretiskt som metodiskt och ämnesmässigt.⁶⁵

För att kort sammanfatta vägen från kvinnohistoria till genusvetenskap har jag använt mig av Yvonne Hirdman. Hon förklarar kvinnohistoriens utveckling som att den har genomgått två faser på sin väg till att bli det vi kallar för genushistoria idag. Dessa kallas för OCH- och HUR-perspektiven. OCH-perspektivet var det första som dök upp och där var målet att ”lägga till” kvinnorna i den redan befintliga historieskrivningen. Detta fungerade dock inte särskilt väl då det redan fanns en klar historieskrivning som gjorde att kvinnor som bäst kunde få en marginell roll och därmed kom HUR-perspektivet. I HUR-perspektivet ligger istället fokus på att skriva om historien för att göra den mindre manscentrerad och lyfta fram de kvinnor som faktiskt haft en stor roll att spela. Då även detta i viss mån var problematiskt kom istället genusvetenskapen som istället för att undersöka kvinnor och mäns historia ville titta på kvinnlighet och manlighets utveckling och historia.⁶⁶

Denna utveckling är viktig att ha i åtanke när vi nu går in analysen av källmaterialet. Den plats i Beowulfkvädet där kvinnohistoriens intåg märks tydligast är i den danska drottningen Wealhtheows tal till Beowulf efter att han dödat Grendel och hans moder. I de tidigare översättningar och analyser där detta tal tagits upp har dess betydelse setts som väldigt rättfram: Wealhtheow är tacksam för att Beowulf dödat monstren och uttrycker i sitt tal denna tacksamhet.

Andy Orchard menar däremot i sin Beowulfanalys från 2007 att Wealhtheows tal var en form av trendbrott. Förutom detta uttalande har Wealhtheow en väldigt tillbakadragen och passiv roll vid det danska hovet. Hennes roll beskrivs som den av en uppasserska där hon ska hålla upp dricka åt männen och vara en form av fredsmäklare. Hennes tal blev därmed ett trendbrott då hon försökte att lägga sig i politiken som i regel sköttes av män och som var en plattform där hon inte var välkommen. Detta menar Orchard symboliseras av tystnade och bristen på reaktioner som Wealhtheows tal får efter att hon är färdig. Samtalen och festen mer eller mindre bara går tillbaka till vad de var innan hennes inlägg.⁶⁷

⁶⁵ Ney, 2015 s.46.

⁶⁶ Hirdman, Yvonne, "Vad är kvinnohistoria": *Kvinnohistoria*, Stockholm 1993, s.7-23.

⁶⁷ Orchard, Andy "Is violence what Old English literature is about? Beowulf and other battlers: an introduction to Beowulf" i North, Richard & Allard, Joe (red.), *Beowulf and other stories: an introduction to Old English, Old Icelandic, and Anglo-Norman literature*, Pearson, New York, 2007 s.77.

Craig Williamson menar dock i sin Beowulföversättning från 2017 att det inte är så lätt som att Wealhtheow inte har någon makt att påverka den maktsfär hon befinner sig i. Han menar att hennes tal har ett viktigt budskap som trots allt går fram och som inte skapar en obekväm tystnad på grund av att hon är kvinna utan på grund av vad det är hon faktiskt säger. I sitt tal säger Wealhtheow att hon vet att Beowulf kommer att stötta hennes sons rätt till makten nu när Hrothgar har sagt att han ser även honom som en son. Detta är en kommentar som skapar mer än en pik samtidigt. Wealhtheow säger att hon är medveten om att Beowulf nu kan göra anspråk på den danska tronen, avråder honom offentligt från att göra detta och riktar en pik mot Hrothgars bror som hon är rädd kommer att försöka störta hennes son och själv ta makten efter att Hrothgar dött (vilket hon senare får rätt i).⁶⁸

Clare A. Lees använder sig dock av ett helt annat angreppssätt när hon analyserar Beowulfkvädet i sin artikel "Män och Beowulf". Lees gör där en genusanalys av Beowulfkvädet genom att inte enbart titta på hur kvinnor och män avbildas i kvädet utan genom att också titta på hur kvinnlighet och framförallt manlighet skrivs om i kvädet. Lees menar att Beowulfkvädet länge analyserats som någon form av manlighetsideal för hela samhället den skrevs i. Lees menar dock på att man inte kan tilldela Beowulfkvädet några så totalt genomsyrande attribut då den framförallt skrevs av och för en krigande överklass som med största sannolikhet hade väldigt lite gemensamt med folket de styrde. Hon menar att manligheten i Beowulfkvädet är ytterst svårtolkad då den konstnärliga visionen hos författaren varit viktigare än verklighetsförankring och trovärdiga genuskonstruktioner.⁶⁹

I Beowulfvärlden hittar vi alltså representanter för alla tre steg i Hirdmans utveckling av kvinno- och genushistoria. Både Orchard och Williamson faller in under de tidigare bruken av kvinnohistorien. Orchard har genom att infoga Wealhtheows tal och dess normbrytande karaktär använt sig av ett OCH-perspektiv, medan Williamson istället genom att omstrukturera hur Beowulfanalyser brukar byggas upp visat på att Wealhtheow faktiskt hade makt att påverka använt sig av ett HUR-perspektiv. Lees däremot har precis som jag nämnde tidigare gjort en genusanalys av kvädet och därmed infogat Hirdmans tredje steg.

Från att ha varit mer eller mindre bortglömd under hela 1900-talet har alltså den danska drottningen under 2000-talet gått från att ha varit en bricka i ett politiskt spel hon inte själv

⁶⁸ Williamson, 2017 s.xxii.

⁶⁹ Lees, Clare A., "Män och Beowulf" i Andersson, Maria & Cavallin, Anna (red.), *Genusperspektiv på västerländska klassiker*, 1. uppl., Lund, 2013.s.37-56.

kunde styra till att ha blivit en kompetent aktör med makt och sociala resurser att använda sig av i det danska hovet.

En återuppväckt nationalism?

En bok som jag från början inte tänkt inkludera i mitt källmaterial är Tore Gannholms *Beowulf: Gutarnas nationalepos samt gutasagan* från 1992. I sin bok argumenterar Gannholm för att mer eller mindre all tidigare forskning som gjorts om Beowulfkvädets ursprung är felaktigt och att de *geatas* som omtalas i kvädet egentligen är gutar från Gotland. Gannholm menar att Gotland vid tidpunkten då Beowulfkvädets handling utspelar sig var en Östersjöstormakt med handelsförbindelser som sträckte sig så långt som till Konstantinopel.⁷⁰

Problemet med Gannholms undersökning är att den i hög grad saknar empiriska bevis för sina påståenden. Detta gjorde att Gannholms verk var för oseriöst och olikt resten av mitt källmaterial för att kunna inkluderas i min undersökning och jag hade mer eller mindre glömt bort det fram tills Bo Gräslund utgav sin bok *Beowulfkvädet: Den nordiska bakgrunden*.⁷¹

Gräslund är arkeolog och har därför en något annorlunda ingång på studiet av Beowulfkvädet. Det som gör Gräslunds analys av Beowulfkvädet intressant är dock inte hans arkeologiska vinkling av verket utan det faktum att han för samma tes som Gannholm: att Beowulf och hans följare är gutar från Gotland. Gräslund går dessutom ett steg längre och menar att Beowulfkvädet inte kan ha komponerats av en brittisk poet från början utan måste ha haft sitt ursprung i Skandinavien innan det fördes över från fastlandet till Britannien.⁷²

Det är väldigt svårt att säga något objektivt om sin samtid och jag är smärtsamt medveten om svårigheterna att göra en historiebruksanalys av den tid som man själv befinner sig i. Men hela västvärlden verkar för tillfället vara på en kurs där nationalismens roll ännu en gång har börjat stärkas och om det är så den politiska utvecklingen för tillfället ser ut så är det kanske inte konstigt om vi också börjar se en ökning av historiska undersökningar med nationalistiska drag. Inget går att säga med säkerhet, men Gannholms och Gräslunds centrala frågor i undersökningarna påminner mycket om dem som vi såg i Sverige i början av 1900-talet. Kanske håller den svenska nationalismen inom forskningsvärlden på att göra en comeback?

⁷⁰ Gannholm, Tore (red.), *Beowulf: gutarnas nationalepos. Samt Gutasagan*, T. Gannholm, Stånga, 1992.

⁷¹ Gräslund, 2018.

⁷² Gräslund, 2018 s.233-247.

Kapitelsammanfattning

Den historiekultur vi kan utläsa ur den sista tidsperioden är således i hög grad en förlängning på det från den tidigare perioden fast med en viktig skillnad och detta är framväxten av kvinno- och genushistoria. Under denna sista tidsperiod har kvinnor börjat få ta plats inom Beowulfforskningen. Både som objekt för undersökningar, men också i högre grad som forskare även om detta område fortfarande är ytterst mansdominerat. Av de 49 verk jag studerat var det enbart sex som hade åtminstone en kvinnlig författare. Det tidigaste bidraget till Beowulfskolan som skrivits av en kvinnlig författare var Marijane Osborns Beowulföversättning från 1983.⁷³ Denna förändring har inte spelat ut sin roll utan är något som fortfarande är pågående. Vad detta kommer göra med Beowulfskolan eller forskningen i största allmänhet är omöjligt att förutse, men ändå ytterst intressant.

Det är också intressant att se hur den nationalism som var så central i början av förra århundradet i viss mån börjat komma tillbaka och om/hur den kommer att påverka framtidens forskning.

⁷³ Osborn, Marijane (red.), *Beowulf*, Univ. of Calif. P., Berkeley, 1983.

Avslutning

I början av min uppsats frågade jag mig vad man kunde utläsa om historiekulturerna som analyserats utifrån Beowulföversättningar och analyser. Jag visste från början att jag inte på något sätt skulle kunna kartlägga historiekulturerna i dess helhet utifrån mitt källmaterial och att mitt resultat därmed blir lite som att titta på en bioduk genom ett nyckelhål. Men med det sagt finns det givetvis ändå resultat att hämta från det jag har läst och slutsatser att dra från mitt arbete. Det finns ingenting jag säkert kan säga om den europeiska historiekulturen i sin helhet, men jag kan ändå ge uttryck för den del av det jag undersökt.

Den kanske mest uppenbara slutsatsen som kan dras från källmaterialet är att de forskare som sysslat med Beowulföversättningar och analyser inte har varit helt objektiva eller opåverkade av omvärlden. De förändringar som Ney visat att forskningsvärlden genomgått under 1900-talet har i hög grad gått hand i hand med de förändringar som skett i hur forskare har valt att analysera Beowulfkvädet. I början av 1900-talet när objektivitet var normen och källmaterial tvunget skulle vara empiriskt belagt för att tolkas som bra så ansågs Beowulfkvädet vara ett dåligt verk. När Annaleskolan och framförallt det tvärvetenskapliga idealet kom in på banan och reglerna kring vad som kunde anses som källmaterial lättades började också Beowulfkvädet kvalitét uppmärksammas. Senare på 1960- och 70-talen när fokus inom historieforskningen istället skulle ligga på ”den vanliga människan” och historia underifrån började skrivas syntes också detta i hur forskare tacklade Beowulfkvädet. Och nu i slutet av 1900-talet och början av 2000-talet när kvinno- och genushistoria har vuxit fram som stora grenar inom historievetenskapen har detta också visat sig i Beowulfanalyser. Precis som allt annat har historieforskningen varit påverkad av sin omvärld och så också Beowulfkvädet.

Det vi kan säga med säkerhet om Beowulfkvädet är att det är en del av de historiekulturer som analyserats. Men vad kan kvädet säga oss om dessa historiekulturer? Till att börja med visar den oss ett århundrade av kraftiga förändringar. De analyser och översättningar som skrivits de senaste tio åren hade inte kunnat skrivas i början av 1900-talet och vice versa.

Det har skett ett par större brott i hur studierna av Beowulfkvädet har sett ut. De både världskrigen är båda exempel på när sådana brott skett. Det är mer eller mindre en allmänt erkänd åsikt att Beowulf var tänkt som någon form av ledarideal för tidigmedeltida ledare att se upp till. Vad som gjorde honom till en god ledare ansågs före första världskriget vara hans fysiska styrka och krigiska attribut. Efter världskrigen har dock bilden förändrats och istället

har hans diplomatiska sida och hans vältalighet även de börjat lyftas fram som viktiga attribut och ledarideal att se upp till.

Detta förändrade hjälteideal kan ses som ett resultat av samhällets förändrade hjälteideal. Det antika hjälteidealet som Beowulf tillhör är inte det som vi nu ser som ett gångbart hjälteideal. Vårt samhälle prisar inte längre fysisk styrka eller en våldsam död och därmed har lite av den charmen som Beowulfkvädet måste ha haft när det skrevs ha gått förlorad.

Vikten som lades vid Beowulfs etnicitet förändrades också efter de båda världskrigen. Före första världskriget var detta en fråga man lade stor vikt vid och framförallt svenska forskare var måna om att bevisa att Beowulf kom från just Sverige. Denna diskussion om Beowulfs etnicitet i Sverige nådde sin kulmen i rasistiska tendenser precis före andra världskriget för att efter kriget mer eller mindre helt ha försvunnit. Etnicitetens roll försvann dock inte helt utan har börjat titta fram igen i slutet av 1900- och början av 2000-talet. Huruvida Beowulf var en svensk hjälte eller inte tycks fortfarande vara en fråga som väcker intresse i Sverige.

Men det största brottet som skett i Beowulf-forskningen kom inte i anslutning till något världskrig utan under mellankrigstiden. Tolkiens Beowulfanalys förändrade i grunden hur forskare såg på Beowulfkvädet och öppnade på många sätt dörren för många av de analyser som senare skulle komma. Hade inte Beowulfkvädet fått en upprättelse som litterärt verk hade antagligen inte så många forskare valt att lägga ner så mycket tid på att studera det. Många av de mer djupgående analyserna av verket som varför det är melankoliskt eller vad monstren kan tolkas som hade varit överflödiga om dikten fortfarande hade ansetts simpel.

Sist men inte minst såg andra halvan av 1900-talet och början av 2000-talet stora förändringar i vilka aspekter som analyserades av forskare i Beowulfkvädet. Bristen på kvinnor och ”vanliga människor” började nu göras uppenbar och tillät att nya frågor kunde ställas och att kvädet kunde analyseras på ett nytt sätt.

Den historiekultur vi ser i Beowulfkvädets översättningar och analyser är alltså en som starkt präglats av de båda världskrigen. Före världskrigen var historiekulturen präglad av nationalism och militarism. Nationalismen kan märkas i den stora plats som etniciteten fått i källmaterialet och militarismen kan märkas i hur ledaridealen före världskrigen är krigiska.

Efter världskrigen växer en väldigt annorlunda historiekultur fram där andra karaktärsdrag lyfts fram som ledarideal och, kanske mest märkbart, där de grupper som tidigare lämnats utanför historieskrivningen nu ska inkluderas. Det märks att historievetenskapen har breddat

sin horisont i slutet av 1900-talet. De många fler verk som trycks nu resulterar inte bara i en större mängd böcker utan också i analyser och översättningar som väljer att lägga fokus på olika saker. Historiekulturen har utvecklats till att bli en där tolkningen av Beowulfkvädet helt och hållet beror på vilka frågor man väljer att ställa när man börjar analysera det.

För vidare forskning finns det två olika riktningar man skulle kunna välja att ta. Den första är att berika den underökning som jag har gjort med mer material. Det hade varit intressant att se ifall översättningarna skiljer sig åt i t.ex. Tyskland som jag vet har ett brett utbud av Beowulföversättningar som jag inte kunnat använda mig av då jag saknar den språkkompetens som detta hade krävt. Hade jag haft tillgång till brittiska eller amerikanska bibliotek hade säkerligen utbudet av översättningar och analyser kunnat breddas ytterligare då jag kunde få tag på långt ifrån alla översättningar och analyser som gjorts om Beowulfkvädet i dessa länder.

Ett annat spår som hade varit intressant att följa hade varit att göra liknande analyser med andra klassiska litterära verk. Om man istället hade tittat på översättningar och analyser av t.ex. Gilgamesh eller Illiaden och Odyssén, hade man då kunnat hitta liknande tendenser eller hade man hittat en 1900-talsutveckling helt skild från den Beowulfkvädet gick igenom?

Det finns många riktningar man skulle kunna välja att ta och vad som hade varit intressant går inte att säga i förväg. Jag avslutar med några rader från Beowulfkvädet som väl beskriver känslan av att ha avslutat en C-uppsats, här översatt till modern svenska av Björn Collinder från 1954:

Jag prisar gud,
den evige Drott, som jag alltid litat till,
att jag efter all vidrighet får vila mitt öga
på huvudet här, som är höljt av blod.
Gå nu till gästbänk att gille njuta,
du segerkrönte! Åt skatter i mängd
skola vi i morgon gemensamt fågnas⁷⁴

⁷⁴ Collinder, Björn, *Beowulf*, Stockholm, 1954 vers.1078-1084.

Käll- och litteraturförteckning

Aronsson, Peter, "Historiebrukets källor: perspektiv och material" i **Janzon, Bode & Rydén, Reine** (red.), *Historiebruk i Norden: föredrag vid Nordiska arkivdagarna i Uppsala 2006*, Stiftelsen för utgivande av Arkivvetenskapliga studier, Uppsala, 2007.

Campbell, Joseph, *The hero with a thousand faces*, Commemorative ed., Princeton University Press, Princeton, NJ, 2004.

Child, Clarence Griffin (red.), *Beowulf and the Finnesburgh fragment*, Houghton, Mifflin and Company, Boston, 1904.

Collinder, Björn, *Beowulf*, Stockholm, 1954.

Gannholm, Tore (red.), *Beowulf: gutarnas nationalepos. Samt Gutasagan*, T. Gannholm, Stånga, 1992.

Gräslund, Bo, *Beowulfkvädet: den nordiska bakgrunden*, Uppsala, 2018.

Hall, John R. Clark (red.), *Beowulf, and The fight at Finnsburg: a translation into modern English prose*, Swan Sonnenschein, London, 1901.

Harrison, Dick, *Sveriges historia. 600-1350 : [båtgravar och hallar, runor, Birka och Uppåkra, härjare, köpmän och varingar, kristnandet, från bygdehövdingar till kungar, Birger jarl och riksformationen, landskapslagar, Stockholm, riddare]*, Norstedt, Stockholm, 2009.

Hirdman, Yvonne, "Vad är kvinnohistoria": *Kvinnohistoria*, Stockholm 1993.

Hollis, Rosemary, "Europe in the Middle East" i **Fawcett, Louise L'Estrange** (red.), *International relations of the Middle East*, Fourth edition., Oxford University Press, Oxford, 2016.

Irving, Edward B., *A reading of Beowulf*, Yale U.P., New Haven, 1968.

Jack, George (red.), *Beowulf: a student edition*, Clarendon Press, Oxford, 1994.

Johansson, Stefan, *En omskriven historia: svensk historisk roman och novell före 1867*, Diss. Uppsala : Univ., Uppsala, 2000.

Karlsson, Klas-Göran, "Historia, historiedidaktik och historiekultur – teori och perspektiv" i **Karlsson, Klas-Göran & Zander, Ulf** (red.), *Historien är närvarande: historiedidaktik som teori och tillämpning*, 1. uppl., Studentlitteratur, Lund, 2014.

Karlsson, Klas-Göran, "Historiedidaktik: begrepp teori och analys" i **Karlsson, Klas-Göran & Zander, Ulf** (red.), *Historien är nu: en introduktion till historiedidaktiken*, 2., [uppdaterade och bearbetade] uppl., Studentlitteratur, Lund, 2009.

Karlsson, Klas-Göran, *Med folk mord i fokus: förintelsens plats i den europeiska historiekulturen*, Forum för levande historia, Stockholm, 2008.

- Kragh, Bodil**, *"Heorot revisited": håbløshed og heltemod : brugen af Beowulf - som litteratur og i litteratur - i det tyvende århundrede, med hovedvægt på J.R.R. Tolkiens forfatterskab*, Odense univ. konsistorium, Odense, 1985.
- Lees, Clare A.**, "Män och Beowulf" i **Andersson, Maria & Cavallin, Anna (red.)**, *Genusperspektiv på västerländska klassiker*, 1. uppl., Lund, 2013.
- Miller, Dean A.**, *The epic hero*, Johns Hopkins Univ. Press, Baltimore, Md., 2000.
- Ney, Agneta**, "Historieskrivningens historia" i **Berglund, Louise & Ney, Agneta**, *Historikerns hantverk: om historieskrivning, teori och metod*, 1. uppl., Lund, 2015.
- Novick, Peter**, *That noble dream: the "objectivity question" and the American historical profession*, Cambridge Univ. Press, Cambridge, 1988.
- Orchard, Andy** "Is violence what Old English literature is about? Beowulf and other battles: an introduction to Beowulf" i **North, Richard & Allard, Joe (red.)**, *Beowulf and other stories: an introduction to Old English, Old Icelandic, and Anglo-Norman literature*, Pearson, New York, 2007.
- Osborn, Marijane (red.)**, *Beowulf*, Univ. of Calif. P., Berkeley, 1983.
- Queckfeldt, Eva**, "Det var en gång... Om historiska romaner och romaner som blivit historia" i **Karlsson, Klas-Göran & Zander, Ulf (red.)**, *Historien är nu: en introduktion till historiedidaktiken*, 2., [uppdaterade och bearbetade] uppl., Studentlitteratur, Lund, 2009.
- Raffel, Burnton & Baskin, Leonard**, *Beowulf*, University of Massachusetts press, Amherst, Mass., 1971.
- Risden, E. L.**, "Our man Beowulf: Bowra, Ker and the Contemporary Struggle with Cinematic Heroism" i **Haydock, Nickolas & Risden, Edward L.**, *Beowulf on film: adaptations and variations*, McFarland & Company, Inc., Publishers, Jefferson, North Carolina, 2013.
- Svionum**, *Beowulf: germanernas äldsta epos*, [Seelig], Stockholm, 1929.
- Tinker, Chauncey B.**, *The translations of Beowulf: a critical bibliography*, Archon books, Hamden, Conn., 1974[1903].
- Tolkien, J. R. R.**, *Beowulf: the monsters and the critics*, British Academy, London, 1977[1936].
- Torstendahl, Rolf & Odén, Birgitta**, "Den Weibullska riktningen" i **Artéus, Gunnar & Åmark, Klas (red.)**, *Historieskrivningen i Sverige*, 1. uppl., Lund, 2012.
- Wickberg, Rudolf**, *Beowulf*, [Ny utg.], Mimer, Göteborg, 2013.
- Williamson, Craig & Shippey, T. A.**, *The complete Old English poems*, Philadelphia, 2017[2017].

Wrenn, Charles Leslie (red.), *Beowulf: with the Finnesburg fragment*, Harrap, London, 1953.

Wright, David Henry (red.), *Beowulf*, Penguin Books, [Harmondsworth, Eng.], 1957.

Zander, Ulf, ”En legend för alla tider? Kung Arthur som romare och britt på vita duken” i **Hammar, Isak & Zander, Ulf (red.),** *Svärd, sandaler och skandaler: antiken på film och i tv*, Lund, 2015.

Zander, Ulf, ”Historiekulturella manifestationer – historia i ord, bilder och musik” i **Karlsson, Klas-Göran & Zander, Ulf (red.),** *Historien är närvarande: historiedidaktik som teori och tillämpning*, 1. uppl., Studentlitteratur, Lund, 2014.

Internetkällor

<https://www.vof.se/folkvett/ar-1991/nr-1/vastgotaskolan-trosvisshet-som-trotsar-allt/> (2018-09-30).

Komplett lista över källmaterial

Alexander, Michael (red.), *Beowulf*, Harmondsworth, 1974.

Appelbaum, Stanley & Weller, Shane (red.), *Beowulf*, Dover Publications, New York, 1992.

Chambers, Raymond Wilson, *Beowulf: an introduction to the study of the poem with a discussion of the stories of Offa and Finn*, 3. ed., Cambridge, 1959.

Child, Clarence Griffin (red.), *Beowulf and the Finnesburgh fragment*, Houghton, Mifflin and Company, Boston, 1904.

Collinder, Björn, *Beowulf*, Stockholm, 1954.

Dobbie, Elliott van Kirk (red.), *Beowulf and Judith*, Routledge and Kegan Paul, London, 1954.

Donaldson, *Beowulf: the Donaldson translation, backgrounds and sources, criticism*, Norton, New York, 1975.

Fulk, R. D. (red.), *The Beowulf manuscript: complete texts and The fight at Finnsburg*, Harvard University Press, Cambridge, Mass., 2010.

Gannholm, Tore (red.), *Beowulf: gutarnas nationalepos. Samt Gutasagan*, T. Gannholm, Stånga, 1992.

Gräslund, Bo, *Beowulfkvädet: den nordiska bakgrunden*, Uppsala, 2018.

Gummere, Francis Barton (red.), *The oldest English epic: Beowulf, Finnsburg, Waldere, Deor, Widsith, and the German Hildebrand*, Macmillan company, New York, 1909.

Hall, John R. Clark (red.), *Beowulf and the Finnsburg fragment*, London, 1911.

Heaney, Seamus, *Beowulf: a new verse translation*, Norton, London, 2000.

Irving, Edward B., *A reading of Beowulf*, Yale U.P., New Haven, 1968.

Irving, Edward B., *Rereading Beowulf*, University of Pennsylvania Press, Philadelphia, 1989.

Jack, George (red.), *Beowulf: a student edition*, Clarendon Press, Oxford, 1994.

Jones, Rob Lloyd, *Beowulf*, Bergh, Stockholm, 2011.

Kiernan, Kevin, S., *Beowulf and the Beowulf manuscript*, Rutgers U.P., New Brunswick, 1981.

Klaeber, Friedrich (red.), *Beowulf and The fight at Finnsburg*, 3. ed. with suppl., D. C. Heath and company, Boston, 1941.

- Lindqvist, Sune**, *Beowulf dissectus: snitt ur fornkvädet jämte svensk tydning. 1, Text och allmän kommentar*, Almqvist & Wiksell/Geber, Uppsala, 1958.
- Mitchell, Bruce & Crossley-Holland, Kevin** (red.), *Beowulf*, London, 1968.
- Mitchell, Bruce, Robinson, Fred C. & Webster, Leslie** (red.), *Beowulf: an edition with relevant shorter texts*, Blackwell, Malden, Ma., 1998.
- Morgan, Edwin** (red.), *Beowulf: a verse translation into modern English*, The Hand and Flower Press, Aldington, 1952.
- Morris, William**, *The collected works of William Morris. Vol. 10, Three northern love stories*, Longmans Green, London, 1911.
- Newton, Sam**, *The origins of Beowulf and the pre-Viking kingdom of East Anglia*, Brewer, Cambridge, 1993.
- Niles, John D., Christensen, Tom & Osborn, Marijane**, *Beowulf and Lejre*, ACMRS, Arizona Center for Medieval and Renaissance Studies, Tempe, Ariz., 2007.
- North, Richard & Allard, Joe** (red.), *Beowulf and other stories: an introduction to Old English, Old Icelandic, and Anglo-Norman literature*, Pearson, New York, 2007.
- Nye, Robert**, *Beowulf*, [Ny utg.], En bok för alla, Stockholm, 2007.
- Osborn, Marijane** (red.), *Beowulf*, Univ. of Calif. P., Berkeley, 1983.
- Overing, Gillian R.**, *Language, Sign, and Gender in Beowulf [Elektronisk resurs]*, Southern Illinois University Press, 1990.
- Raffel, Burton**, *Beowulf*, University of Massachusetts press, Amherst, Mass., 1971.
- Ringler, Dick**, *Beowulf: a new translation for oral delivery*, Hackett Pub., Indianapolis, 2007.
- Sedgefield, Walter John** (red.), *Beowulf*, 3. ed., The University Press, Manchester, 1935.
- Serrailer, Ian**, *Beowulf the warrior*, Reprint ed, Bethlehem Books, Vancouver, Wash., 1994.
- Shippey, T.A.**, *Beowulf*, Arnold, London, 1978.
- Stanley, Eric Gerald**, *In the foreground - Beowulf*, Brewer, Cambridge, 1994.
- Stitt, J. Michael**, *Beowulf and the bear's son: epic, saga, and fairytale in northern Germanic tradition*, Garland, New York, 1992.
- Svionum**, *Beowulf: germanernas äldsta epos*, [Seelig], Stockholm, 1929.
- Swanton, Michael** (red.), *Beowulf*, Manchester U. P., Manchester, 1978.

Tinker, Chauncey B., *The translations of Beowulf: a critical bibliography*, Archon books, Hamden, Conn., 1974[1903].

Tolkien, Christopher (red.), *Beowulf*, Harper Collins UK, London, 2014.

Tolkien, J. R. R. & Drout, Michael D. C., *Beowulf and the critics*, Arizona Center for Medieval and Renaissance Studies, Tempe, Ariz., 2002.

Wickberg, Rudolf, *Beowulf*, [Ny utg.], Mimer, Göteborg, 2013.

Williamson, Craig, Shippey, T. A. & Alfred (red.), *The complete Old English poems*, Philadelphia, 2017[2017].

Wrenn, C.L., *Beowulf with the Finnesburg fragment*, London, 1953.

Wright, David Henry (red.), *Beowulf*, Penguin Books, [Harmondsworth, Eng.], 1957.

Wyatt, Alfred John & Chambers, Raymond Wilson (red.), *Beowulf, with the Finnsburg fragment*, New ed., rev. with introduction and notes, University Press, Cambridge, 1925.